

Hölgyduett – Közös tárlat
a Tibor Ernő Galériában | **4.**

Akinek itt van a világ
közepe – A berettyóújfalui
Kolozsvári István | **11.**

Derült égbolt alatt indul
az új évad – Nagy Kálmán
koncertmester | **29.**

Kulturális beruházások
EU-s pénzből Váradon | **36.**

Várad *folyóirat*

Kulturális, közéleti havilap • Nagyvárad, 2022. szeptember • II. (XXI.) évfolyam 9. (210.) szám • **Ára 10 lej**

**Töretlen tisztelet
övezi a szabadságvágy
mártírját**

7.

Rendhagyó tárlat készül a barokk palota kertjébe

Magic Garden (Varázslatos kert) a neve annak a projektnek, amelynek célja, hogy szeptemberben és októberben különféle installációkat állítsanak fel a nagyváradi római katolikus püspöki palota kertjében, és közöttük történelmi személyiségeket megjelenítő színészek kalauzolják majd a közönséget.

A projektet beharangozó közleményből sok részlet kiderült ugyan, de további kérdéseink is megfogalmazódtak. El is küldtük kérdéseinket Constantin Covaliu projektmenedzsernek, ő azonban ígérete és többszöri megkeresésünk ellenére sem válaszolt például arra, hogy helyi színművészekkel találkozhatunk-e majd szeptember 19. és október 18. között a püspöki palota kertjében, vagy hogy több nyelven is kalauzolják-e az érdeklődőket az „interaktív multimédia-művészeti installációk” között. A projekt második közleménye szerint augusztus 15-én bejelentik, ki az a három-három romániai és norvégiai képzőművész, akinek a pályamunkáit megvalósítják a palotakertben, ennek azonban e sorok írásakor, augusztus 18-án sem a projekt honlapján, sem Facebook-oldalán nincs nyoma, a Facebook-esemény ugyanakkor elkészült (ennek borítóképét használjuk illusztrációnak). Amint újabb információkhoz jutunk, honlapunkon tájékoztatjuk olvasóinkat.

„A projekt részeként hat statikus, dekoratív művészeti installáció és hat interaktív multi-

médiás installáció valósul meg, amelyek olyan modern technológiákat használnak, mint a kiterjesztett valóság vagy a kinect. ... [Ezeket] tárlatvezetés formájában mutatják be a nagyközönség számára, 30 napon át minden este. A túrán nyolc színész is részt vesz, ők a térhez kötődő történelmi személyiségeket jelenítenek meg. A látogatók élményeit nyolc street-art-bemutató egészíti ki” – áll a projekt beharangozó közleményében. A pályázati kiírásból derült ki, hogy lesz például egy úgynevezett mágikus kapu, melyen áthaladva a látogatók mozgása érzékelőket hoz működésbe, ezek pedig aktiválják a képeket, hangokat, esetleg működőt vetítő, illetve előállító berendezéseket. Egy másik installáció fantázianeve Sisi szobája / A tükrök szobája, itt a császárné lóháton ülő alakja jelenik meg. Szintén a projekt leírásából derül ki, hogy a szervezők Szent László király, Franz Anton Hillebrandt építész (ő tervezte a barokk palotát), Ferenc József császár alakja mellett a mitikus fénymadarat is létrehívják, utóbbi hivatott jelképezni a tatárok és a törökök által lerombolt, de újjáépült Nagyváradot.

Az esemény román–norvég partnerségben valósul meg, a Ro-Culture program részeként. Kezdeményezője a Why Not Us Egyesület, partnere a Nagyváradi Római Katolikus Püspökség. A Magic Garden Christian Westblikk norvég kulturális vállalkozóval együttműködésben készül, ő például workshopot tart majd Romániában a megvalósító csapat számára. A finanszírozás teljes összege 965,5 ezer lej, ebből 820,6 ezer lej az Európai Gazdasági Térségtől (EGT) származó, a többi a nemzeti költségvetésből származó, vissza nem térítendő támogatás. A projekt időtartama 8 hónap. Az EGT-támogatás egyébként Izland, a Liechtensteini Hercegség és a Norvég Királyság hozzájárulása a 15 kelet- és dél-európai, illetve balti országgal fennálló kétoldalú kapcsolatok erősítéséhez, valamint a térségen belüli gazdasági és társadalmi egyenlőtlenségek csökkentéséhez.

Fried Noémi Lujza

Kultúra

- 4.** Hölgyduett – Barbici Éva festményei és Mierluțiu Emília textíliái, kispasztikái közös tárlaton a Tibor Ernő Galériában

História

- 7.** Töretlen tisztelet övezi a szabadságvágy mártírját – Rulikowski Kázmér síremlékét 152 éve avatták fel Nagyváradon

Könyvespolc

- 10.** Lírai lakoma – Czilli Aranka legújabb verseskötetéről

Szomszédoló

- 11.** Akinek itt van a világ közepe – Kolozsvári István berettyóújfalui néprajzos, muzeológus, kulturális menedzser

Portré

- 14.** Magyarán: világok találkozása – Beszélgetés a magyar nyelvről két latin-amerikai misszionárius kispappal

(Fény-)képes krónika

- 16.** Itatás – Kerekes István fotója és története

Irodalom

- 17.** Hullaház és társkereső – Regényrészlet Tóth Ágnesről
20. Márton Tímea versei
21. Őszi versek Csávossy György Istvántól
22. Színésznő leszek – Magyar Boglárka írása
23. Fábián Judit versei

Film

- 24.** A kollégium – disztópikus társadalmi terrárium – Szombati-Gille Tamás filmajánlója

Zene

- 26.** Az újraértelmező felforgató – A hónap zeneszerzője John Cage
29. Derült égbolt alatt indul az új évad – Interjú a Nagyváradi Állami Filharmónia koncertmesterével, Nagy Kálmánnal

Könyvespolc

- 31.** A mignon nem minyon – Francia–magyar és magyar–francia szótár a Tinta Könyvkiadótól

Biharország – Portré

- 34.** Illatszerkisüzem Székelyhídon – Dávid Gabriella maga tervezi és állítja elő termékeit

Társadalom – Kultúra

- 36.** Kulturális beruházások EU-s pénzből Váradon

Biharország – Üdítő

- 38.** Cicero gondolata – Keresztrejtvény nyereménnyel

Várad folyóirat – kulturális, közéleti havilap. **Kiadja** a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtár – Nagyvárad, Várad Kulturális Folyóirat Részleg. **Intézményfenntartó:** Bihar Megye Tanácsa. **Szerkesztőség és kiadó:** Nagyvárad, Armatei Române utca 1/A, C épület, II. em. 7. ajtó; telefon: 0259/431-257; 0771/269-647. **Postacím:** 410087 Oradea, str. Armatei Române nr. 1/A, corp C. **E-mail:** biharmegye@gmail.com; bibliobihor@yahoo.com; **internet:**

www.bibliobihor.ro; www.varad.ro; https://varadbiblioteca.blogspot.com.

Szerkesztőbizottság: Fried Noémi Lujza, Máté Zsófia, Tóth Hajnal. **Munkatársak:** Darabont Éva tördelőszerkesztő, Megyesi Antónia olvasó-szerkesztő-korrektor; Barabás Zsuzsa, D. Mészáros Elek, Dérer Ferenc, Kocsis Csaba, Molnár Judit, Tóth Ágnes. Készült a Metropolis nyomdában. ISSN 1583-0616

Hölgyduett

Filigrán szobrocskák, derűs csendéletek, a lélek rezdülései, belső tájak, a természet szépségei festménybe tömörítve, kerámiafigurák misztikuma. Színek és formák, impressziók, jelképek, vizuális üzenetek. Az *alkotás öröme* címmel **Barbici Éva** festményeiből és **Mierluțiu Emília** textíliáiból, kisplasztikáiból nyílt kiállítás augusztusban a nagyváradai Tibor Ernő Galériában.

Mindketten a Tibor Ernő Galéria (TEG) alkotói csapatának aktív tagjai jó néhány éve. A kerámiák, textíliák és festmények szép szimbiózisba kerültek egymással. Az egész kollekcióra harmónia, kifinomultság jellemző. Az alkotóknak ez már a második közös kiállításuk. Mierluțiu Emíliával és Barbici Évával életútjukról, munkásságukról beszélgettem.

Mierluțiu Emília: – Gyermekkoromban is öröm volt nekem a rajzolás. Elkezdtem külön rajzórákra járni, a padtársnőm csalt el. Nem is hagytam abba a rajzolást. Egyenes út vezetett a főiskolára. Kolozsváron, majd Bukarestben végeztem tanulmányokat. Rajztanárként dolgoztam, tanítottam vidéken, pionírházban, a Iosif Vulcan Pedagógiai Főgimnáziumban és az egyetem óvó- és tanítóképző szakán. Alkotómunkát csak alkalomadtán, a tanítással párhuzamosan végeztem. Az alkotás 42 év tanítás után, nyugdíjba vonulásom után kapott nagyobb hangsúlyt az életemben. Az utóbbi

Barbici Éva
és Mierluțiu Emília
Az *alkotás öröme*
című kiállítás
megnyitóján

Fontos volt
az alkotások
együtthatása

években a textil és a kerámia a kedvencem, ezekkel szeretek leginkább foglalatostkodni. Életkörülményeim változásával lehetőségem adódott erre is. Gyermekként is nagyon szerettem az agyagozást. Mind az agyag, mind a textil rengeteg lehetőséget rejt magában. Mindkét anyag magán hordozza a kéz érintését, minden érzelmi változást rögzítenek munka közben. Remek lehetőségeket kínálnak a próbálkozásra, kísérletezésre. A megélt impressziókat ragadom meg. Nem kimondottan „elbeszélő” alkotásokat készítek, nem a környezet fotószerű ábrázolása a célom. Az életből vett különféle „szösszenetek”, pillanatnyi érzetek hatnak rám, és ezeket igyekszem megjeleníteni. Lehetnek ezek formák, színek, illatok, inspirációk, amelyekhez még hozzáadok valamit a saját érzelmvilágomból. Játékosságot is hordoz magában mindkét anyag. Szövéskor mindig csak a munka hátoldalát látom. Meglepetés, amikor leveszem a szövőrámáról a kész kreációt. A kerámiánál ugyancsak meglepetés, amikor kinyitom a kemenceajtót, és látom, hogyan alakította át a tűz az agyagot, milyen lett a szín, a máz. A szövés eseté-

Szép összhang alakult ki a közös tárlaton látható munkák között

ben nagyon szeretem a faktúrákat, hangsúlyt helyezek a felület képzésére. Hetekig dolgozom egy-egy munkán. Megtervezem, mit szeretnék, megrajzolok mindent, és ennek alapján kivitelezem.

2008 óta tagja vagyok a TEG alkotói csoportjának; beléptem, mielőtt elfoglaltságaim megengedték ezt. Jó közösségbe kerültem. Itt kapok egy-egy plusz lendületet. Megelégedést

Az alkotónak is meglepetés, milyen lesz a szövése színe

szerez számomra egyfelől az, hogy tartozom egy csapathoz, másfelől pedig az, hogy a galériának van egy nézőtábora, amelynek időről időre bemutathatjuk alkotásainkat, visszajelzéseket is kapunk. Jók és meglehetősen hasznosak voltak mindazok a nyári táborok, amelyeken közösen vettünk részt, ahol együtt dolgoztunk, és amelyek során megbeszéltük a munkánk eredményét.

Évával körülbelül egy időszakban kerültünk a galériához. Mint újoncok a többiek biztatására tevékenykedtünk. Többen is javasolták nekünk a páros kiállítást. 2015-ben volt az első közös kiállításunk, *Kép és forma* címmel. Az akkori kellemes élmény hatására határoztunk úgy, hogy ismét együtt állítunk ki. Vártuk a megfelelő pillanatot. Többször is kellett dátumot módosítani, aztán július közepén sikerült megtartani a vernisszázst. A tárlat rendezésénél úgy társítottuk a munkákat a kollégák segítségével, hogy létrejöjjön a szimbiózis ketőnk alkotásai között.

Barbici Éva: – Gyermekként sokat rajzoltam az egyik barátnőmmel. Színészfotók nyomán készítettünk portrékat. Anyukámtól örököltam a rajzolás, a művészetek iránti fogékonyságot, hajlamot. Anyunak gyönyörű énekhangja volt, verseket is írt, rajzolni is szeretett. Egyébként fotográfus volt. Úgy alakult, hogy nem a Művészeti Középiskolában, hanem az akkori 3-as líceumban (a jelenlegi Ady Endre Elméleti Líceum) érettségiztem. A rajzolással jó darabig felhagytam. Most visszagondolva úgy érzem, minden véletlenszerűen vagy sorsszerűen történt. Tizenhat évesen rávettem édesapámékat, hogy vegyenek nekem egy gitárt. Velem párhuzamos osztályba járt Józsa Erika, aki lányzenekart szeretett volna alapítani. Sikerült is 1968-ban egy négytagú lányegyüttest létrehozni, a neve Phosphor lett. A színpadi ruháinkat ugyanis foszforeszkáló gyöngyökkel díszítettük, ebből adódott a névötlet. Az akkori Művészeti Népiszkolába jártunk gitárórákra, Bokor Barna tanított minket. A Phosphor volt a térségben az első lányzenekar. A stílusunk nem sorolható be sehová, a saját számok nagyrészt lírai dallamok voltak. A felállást tekintve tipikus beatzenekar voltunk (vagyis három gitár és egy dob). Szilágyi Júlia, Papp Margit (Manyi), Józsa Erika és jómagam (akkor még persze a lánykori nevemen, Dénes Éva) voltunk az együttesben. Aztán Margit helyét a doboknál Schubert Elvira

(folytatás a következő oldalon)

Hölgyduett

(folytatás az előző oldalról)

▼ vette át. Játszottunk klasszikus zenei feldolgozásokat is, továbbá Beatles-daloktól a dzsesszen át a *Hello, Dolly*ig mindent, ami megtetszett. Felléptünk váradi klubokban, voltak kisebb turnéink, játszottunk rendezvényeken, díjakat is nyertünk. Erika volt a szólóénekes, mi hárman vokáloztunk. Jó csapat voltunk. Aztán '70-ben, érettségi után szétszéledtünk. Csupán Erika maradt hű a zenéhez, filmzenét is komponált. Mi, a vokál tagjai meg a képzőművészethez kerültünk közel különböző szinten, az életünk különböző szakaszaiban.

Érettségi után gyógyszerérté asszisztens lettem. Férjhez mentem, családot alapítottunk. Éltem az életemet. Amikor úgy alakult, elhátároztam, hogy megpróbálom beteljesíteni a gyermekkori álmomat. Fiatalkoromban azt mondogattam: ha nyugdíjas leszek, festeni fogok. Egy év rajzolgatás után, 2011-ben jelentkeztem munkáimmal a TEG-ben. A társaság elfogadta a jelentkezésemet. Azóta tagja vagyok a csapatnak. Sok csoportos kiállításon vettem részt munkáimmal. Főleg a pasztellt és akrilt szeretem, néha festek akvarellt is. A pasztell áll hozzám a legközelebb. A közvetlen környezetemet és a lelkemnek kedves dolgokat és helyeket festem meg. A festészet jóvoltából végigjárom a régi kedvenc helyeket. Szép, szabad korszak ez az életemben.

Szeretem a természetet, a virágokat, a Körös-partot, az évszakok változásait, a fény és árnyék játékát. A mindenem volt a Körös-part gyermekkoromban. Közel laktunk a Köröshöz, rengeteg szép emlék fűz hozzá. Szeretem vidáman és önironikusan megélni a pillana-

A kisplasztikák jelenléte dinamikusabbá tette a kiállítóteret

Kerámiamunka

A kedvelt terek jelennek meg a vásznon

tokat. Mostanában újból rajzolok portrékat is. Van bennem akarat, elszántság. A Tibor Ernő Galéria is hozzásegít a fejlődéshez, továbblépéshez. A mottóm: számomra a festészet örömet, barátságot, fejlődést jelent, és ha tetszik a munkáim másoknak is, akkor közös az örömünk.

Tóth Hajnal

Töretlen tisztelet övezi a szabadságvágy mártírját

Mindössze három évvel az osztrák–magyar kiegyezés után, 1870-ben Nagyvárad lakossága dízsírhely kialakításával tisztelgett az 1848–49-es forradalom és szabadságharc egyik mártírja, a lengyel Rulikowski Kázmér előtt kivégzésének évfordulóján. Az emlékhely ma is áll a városi köztemetőben. Alább korabeli sajtóhírek alapján az emlékműállításról olvashatnak.

Újságban megjelentetett hirdetésekkel értesítették a város lakosságát arról, hogy Nagyvárad méltó módon kíván megemlékezni a magyar szabadság megvédéséért harcoló, majd ezért kivégzett lengyel származású katonatisztról. A közlemények a *Nagyvárad* napilap 1870. augusztus 15-én megjelent lapszámának első oldalán voltak olvashatók. Itt kell megjegyeznünk, hogy a lengyel származású egykori orosz dzsidás százados nevét akár egy cikkben is többféleképpen írták le, mi a síremléken feltüntetett változatot használjuk. Az idézeteket betűhíven közöljük.

„Rulikowszki síremléke már föl van állítva, még csak a lengyel sas hiányzik a tetejéről. [...] A felállított gyönyörű emlék megnézésére nők és férfiak igen sokan járnak ki naponta a közeli sírkertbe.” Így szól az egyik hír a Nagyváradban, és többé-kevésbé pontosan közli a márványobeliszkbé vésett feliratot is. Ez a következő: „RULIKOWSKI KÁZMÉR / lengyel születésű / volt orosz dzsidás százados. / A magyar szabadság pártolásáért / kivégeztetett / 1849 augusztus 28-án. / Béke hamvaira!” Az elkészült síremléket pár nappal az évforduló előtt kiszállították és fel is állították az addig megjelöletlen dízsírhelyre.

A másik közlemény az emlékhely felavatására, eredetileg a kivégzés 21. évfordulójára szervezett rendezvény menetét ismerteti. „Rulikowski Kázmér vértanu síremlék-leleple-

zési ünnepélye f. hó 28-án délután 5 órakor következő rendben fog történni: Négy órakor az összegyűlt polgárság induland a »Sas« vendéglő elől a sírhoz, hol 5 órakor a leleplezési ünnepélyre beszéd tartatik, Ember Pál polgártársunk által. A közönség kényelmére ülőhelyek állnak készen: jegyek előre válthatók Serényi Alajos pénztárnok és Fischer & Falkenheim zölfwautczai üzleteikben, a leleplezési napon a helyszínen a pénztárnál, ára 30 kr. A pénztárnál: ezen ünnepély megörökítésére Papp Gábor ur által irt költemény 20 krért kapható.” Történt azonban, hogy augusztus 28-án rossz idő volt Nagyváradon, így az emlékmű leleplezését szeptember 4-re halasztották. Ez egy fejléc alatti hirdetményben jelent meg a napilapban Hanák Bódog és Erdélyi György szervezőbizottsági tagok aláírásával.

Augusztus 28-án az újságban a sírkőavatás eseményeinek ismertetése helyett egy történelmi visszatekintés jelent meg. Ebből a cikkből szemlélve lássuk, miként tekintett Nagyvárad lakossága a szabadságharcra, és hogyan őrizte a hős emlékét. „Ma huszonegy éve lőtték agyon az európai zsarnokok legvadabbikának, az orosz cárnak zsoldosai. Ma huszonegy éve, hogy a szabadságért hön lángholó lengyel szive utolsót lüktetett. Mondjuk el röviden, ki volt e férfi, – eddig a történelem ugyssem emlékezik meg róla. Rulikowszky Kázmér Wolhinia Zwiahel helységi szülötésű, jó módu ifju, az 1849-ik évben hazánkra tört orosz hadseregben a Wosnesenky-féle dzsidásezredben százados lett. Ezen ezred minden tagja jó módu és mivelt fiukból állt, kik mint a leigázott haza fiai, szivükben hordták a szabadság utáni vágyat és nem tudták elviselni azon gondolatot, hogy eszközökké váltak egy testvérnép szabadságának s függetlenségének elnyomására.”

Az ezred minden katonája szavát adta, hogy amint magyar földre lép, a függetlenségükért harcolók mellé áll, és a nemzetét és a magyar nemzetet leigázó cári csapatok ellen fordítja

(folytatás a következő oldalon)

Töretlen tisztelet övezi a szabadságvágy mártírját

(folytatás az előző oldalról)

fegyverét. Számításuk, mint ma már tudjuk, nem vált be, mert Görgey Artúr akkor már a fegyverletételről alkudozott, amikor az ezred magyar földre lépett. Ezért a lengyelek elálltak szándékuktól, egyedül Rulikowski nem engedett, nem hallgatott azokra, akik próbálták lebeszélni az átállásról. „Inkább ezerszer löjnek főbe, semhogy kezemet s lelkemet egy szabadelvű testvérnép vérével fertőztessem meg.” A fiatal és művelt kapitány, adott szavához híven, az első adandó alkalmat kihasználva századának egy részével átállt. Bár az ezred parancsnoksága, a tisztek és a katonák is jól tudták, mi történt, a kiadott napiparancs azt hirdette, hogy a kapitányt és századának vele harcba küldött részét a magyarok fogságba ejtették. „A mi ezután következett, ez Görgey eljárásának koronája volt. A világosi fejeztétel alkalmával Görgey átadta Paskievicsnek a hadifoglyokat, köztük Rulikowszkit, kire azt a megjegyzést tette, hogy ez jószántából, saját akaratából jött át a magyar táborba, minek következtében Rulikowszky, kimondatván a halálos ítélet, N.-Váradon agyon lövetett, 1849. aug. 28-án” – olvashatjuk a lapban.

Az – akkoriban még mélyen, elevenbe vágoán szomorú emlékü – abszolutizmus idején ádázul üldözték mindazokat a polgárokat és hölgyeket, akik kilátogattak a lengyel mártír jeltelen sírjához, s az áruulás és a kivégzés fájdalmas emlékét virágokkal próbálták enyhíteni. Ennek ellenére vagy még inkább dacból, minden évben százak keresték fel a kivégzett jelöletlen nyughelyét az évfordulón. Ebből a jeltelen sírból emelték ki és temették újra Rulikowski Kázmért a város által adományozott sírba 1870. szeptember 4-én.

Az avatáson megjelent tömegben még voltak néhányan, akik távolról ugyan, de tanúi voltak az 1849. augusztus 28-i kivégzésnek. Egy Mertz nevezetű fiatalember például egy magas jegenyefára felmászva nézte végig a kivégzést. Ő volt az, aki az oroszok elvonulása után megjelölte a sírt, és ő mutatta meg a hatóságoknak, hol nyugszik a tiszt.

Szakítsuk itt meg az emlékműavatással kapcsolatos visszatekintésünket, és lássuk, hogyan is alakult ki a városi köztemető, amely Rulikowski Kázmérról kapta a nevét. A ma ismert temetőbe – területre ez Románia legnagyobb temetkezési helye – már 1870-től te-

metkeztek, de a város csak 1898 tavaszán rendelkezett úgy, hogy a bejáratnál több mint ötven sírt felszámolnak, kialakítják a máig meglévő főutat, és rendezik a főút jobb oldalán lévő parcellákat. Az exhumált holttesteket újratemették, és felosztották a területet. Ez a rész ma is szinte érintetlen, sok régi, a múlt század elejéről származó sírkövet is találunk. Mára már vegyes lett a parcellákba temetettek vallási hovatartozása, de a kialakításkor elől temetkeztek a keresztények, katolikusok, reformátusok és görögkatolikusok, hátrébb, fallal körülkerítve pedig az izraeliták kaptak temetkezési területet – itt a ma is létező, gyönyörű síremlékekkel teli neológ sírkert található. Később egyre bővült a temető, területe mára már meghaladja a 70 hektárt. Annak idején ide, az újonnan kialakított főút mellé, egy vaskerítéssel körülvett sírba temették újra a lengyel szabadsághőst.

A *Nagyvárad* című napilap 1870. szeptember 5-én kéthasábos cikkben számol be a kegyeletteljes, de minden nagyobb pompát nélkülöző emlékhelyavatató ünnepélyről, ami a cikkíró szerint ilyen is kellett hogy legyen: szívből jövő és őszinte. „A hálaérzet, mely az ünnepélyt ülte, nem ismer fényt és szemvakító pompát, a kegyelet a csendet, az áhitatos magabátérést szereti.”

Már délután három órától elindult a nép a temető felé, hogy jó helyről láthassa az ünnepélyt. Fél ötkor érkeztek meg a céhek nemzeti zászlókkal, zenekísérettel, élükön a polgárnaggyal és a város küldöttségével. Bihar vármegyét Baranyi Ágoston helyettes alispán képviselte. Hatszáz ülőhelyet alakítottak ki, ezeket javarészt hölgyek foglalták el, ezenfelül – a lap tudósítója szerint – több ezer fős tömeg állt a korlátokon kívül. Akiknek nem jutott hely, azok a temetőn kívül lévő sétányról figyelték a leleplezést. A cikk írója szerint a tömeg a Rhédey kertbe vezető fasorig állt.

A síremlék nemzeti színű zászlókkal volt letakarva, a sírt és a körülötte lévő vaskerítést virágok és koszorúk borították. A sír előtt, szőnyegekkel letakart emelvényen állt a szószék. Pontban délután ötkor állt az emelvényre Ember Pál biharkeresztési lelkész, és alkalmi beszédet mondott. A beszéd közben hullott le a lepel az emlékműről, ami egyszerű gránitoszlop, rajta az írásunk elején már közölt felirattal.

A tudósító szerint „a beszéd alatt a legmélyebb csend és figyelem uralkodott, méltó a

A lengyel szabadságharcosnak méltó emléket állított Nagyvárad

kegyelet ez ünnepélyéhez – csak a szomszéd lövöldéből áthangzó puffogások zavarták a néma áhítatot, melylyel ezer ember hallgatá a beszédet. Senkit egyéni nézeteiért kárhoznani nem lehet. A ki nem akart résztvenni egy egész város hálaünnepén, az jól tette, hogy otthon maradt, vagy máshol keresett mulatságot, de az a néhány puffogató ember oly toleráns lehetett volna, hogy több ezer ember kegyeletét respektálja.”

Idézzünk most néhány gondolatot Ember Pál beszédéből, betűhíven, úgy, ahogy azt az egykori krónikás százötvenkét évvel ezelőtt lejegyezte és közölte a lapban. „Szegény szerencsétlenek, talán egykori szabadságukra s arra gondoltak: mily nyomorult tengődés a legvitézebb nemzet élete is, ha a szabadság légét nem szivhatja! Elég az hozzá, hogy mint a villanyszikra pillanat alatt áthatja az egymásban összeköttetésben álló tárgyak lánczolatát: a szabadságvágy tűzszikrája villany gyorsasággal járta át keblüket s részvétre melegülve, a segedelmünkre leendő tömeges áttérés titkos szándékát rejtegették magukban. Tudta ezt az, kitől a haza sorsa ekkor sok tekintetben függött, és ha Ő, – birván a titkok kulcsaival, – felhasználandotta a kínálkozó alkalmat, valószínűleg más fordulatot vett volna az ügyünk. Akkor talán nem végeztetnek ki erőszakos halállal jobbaink, nem bujdosnak ki a

honból ezrenként üldözött honvédek, nem szenved szinte két évtizedig nyomort, jogaitól megfosztott nemzetünk.

Azonban a titok felfedeztetett. Az árulás csókja Rulikovszki Kázmérra esett, ő volt a kijelölt áldozat és 21 évvel ezelőtt, 1849. aug. 28-án az itt jelenlévők közül is többek láttára főbelövetett azért, mert nemes szíve rokonszenvezett a magyarral, – azért, mert a szabadságért küzdött nemzet védelmére állni szándékozott. Nem messze volt ide a sirja – egy időben koszorúkkal ékesítette azt a hálas elismerés, de e tény – bár nem egyéb volt a kegyelet szelid megnyilvánulásánál – veszélyes tüntetésnek tartatván, a sírdiszítók bebörtönöztették, a sir pedig földdel egyenlővé tettett, hogy a vándoremlékezet se találhassa fel a helyet, hol a drága életszövétnek kioltott.

Ime most 21 év múlva, emlékszobor emelkedik az összeszedett hamvak felett. E szobor az érdemnek méltó tiszteletből emelt emlékszobra. Ha megtörténnék valamikor az, hogy egy szobornál lengyel találkoznék magyarral, fogjanak testvérkezét az itt találkozó, némán, szóltanul s tegyenek magokba szent fogadást, hogy a vész idején egymást el nem hagyandják, e fogadás az egymással jó és balsorsban részvétellel osztozó nemeslelkű, hős jellemű két nemzetnek természetes és kötelességszerű fogadása lesz.

Dicső vértanu! ki életedben szabadságról álmodoztál, de kit az erőszakos halál álmodás nélkül alvó rabjává tett a sir börtönének, a miért sírod szélén utoljára imádkoztál, azért imádkozunk mi is, hogy hazánkkal együtt a lengyelek hazája is szabad és boldog legyen.”

A beszéd után, amiből itt csak részleteket közöltünk, a városi dalárda tagjai Fehérvári karmester vezényletével a nemzeti zászlók köré csoportosulva a Szózat eléneklésébe kezdtek. Mintegy varázsszóra, a kalapok eltűntek a fejeikről, és a tömeg a dalárokkal együtt énekelte a „nemzeti ébredőt”.

Az emlékmű avatása óta eltelt 152 év alatt kevés volt az olyan nap, amikor az emlékműhöz vezető lépcsőket ne díszítette volna mécses vagy gyertya, a vaskerítésen ne lett volna koszorú vagy csokor. Mindenszentekkor és halottak napján a kegyelet virágainak és mécseseinek száma megszázzsorozódik. Maradjon is ez így addig, amíg Nagyváradon magyar lélek emlékszik az egykor szabadságunkért életét adó hősre, Rulikovski Kázmérra!

Farkas László

Lírai lakoma

A *Késsel és villával* című verseskötet – a Térey-ösztöndíjas Czilli Aranka kovásznai költő, író, tanár legújabb, idén megjelent kötete – olyan, akár egy üvegcsé különleges esszenciálisolajkeverék. Minden cseppje fontos, minden szó, sor, strófa lényeges. Minden csepp eljut valahová mélyen a lelkünkbe, az érzelmvilágunkba, és ott hat, ahol kell.

A négy fejezetre tagolt könyv mondandója olykor felráz a hétköznapiak ránk rakta közhelyéből, fásultságából, hol a lelkünkbe facsar, hol meg felemel. Sok minden terítékre kerül, hiszen „csak késsel és villával ehetjük meg egymást” (*Különös lakoma* – a kötet utolsó verse). Családi kapcsolatok, egymáshoz fűző-

dó kötelékek, amelyekhez hozzátartozik a képmutatás és a szeretet, a fájdalom és az öröm. Az esszenciában megtalálható a lét jó néhány nagy kérdése, a külső és belső tájak megkapó szépsége, az elmúlás melankóliája, szeretteink elvesztése, a szülőföld, a hit motívuma.

Az első rész a *Térkép*. E furcsa lelki térképen a grafitvonalak mint az elmúlás létrafoikai, itt van a mindenség ragyogása és sötétsége, emlékek lapulnak meg a villa hegyén, a tányér peremén, leejtett falatok faltján. Egy anya, kinek arca tükör: „anyácska, sápadó gyermekem / pusztulunk lassan, mint vízben a rozsdás kések.” Magam elé képzelhetem az idő smaragdzöld kacagását, valakit, aki „talpat és lelket gyógyított”. Hiánnyá hegesedik az álom; „üzemanyag híján / a jövőt mint egy álmot mutazást / lemondjuk.”

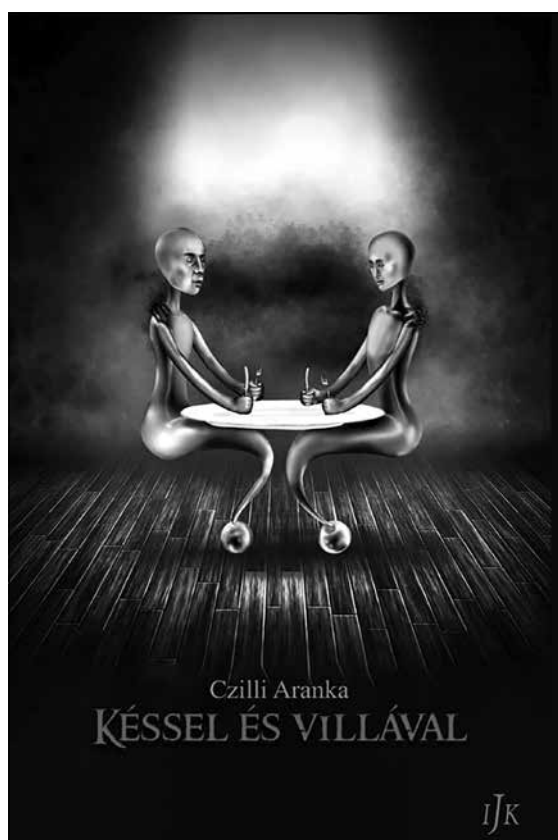
A második fejezet, a *Titkok* megmutat megannyi kiváltságos pillanatot. Azt, hogy szépen is lehet. Élni. Szeretni. Ahol „A boldogság / egy fa árnyékában lakik”. A *Szomszéd monológjából* megtudjuk, miért nem halnak benne szomszédok a remények. És itt találhatók a pillanatok üveggömbjei és vízcsepp-tükröi, a hazatérés megnyugvása, a rejtőzködő isten, a múlt fájdalmait jelző mérföldkövek, az idő mint elnyűtt pulóver és a múlt idővé lett férfiak.

A harmadik rész a *Lakoma*: levegővételnél értelemkeresés, mindent átjáró hiány, zsoltársors a bizalomról, a felnőtté válás és világűrnyi magány súlya. És a szeretni akarásba beleposhadó ember fohásza: „Istenem, adj könnyeket, / hogy legalább egy felhőt / rásírhassak erre az égre!”

A negyedik fejezet a *Körforgó*, melyhez hozzátartozik a 24 strófás *Adventi kalendárium*, a csokorba kötött jégvirág, a napfelkelte fényes csodája, az ölelések mint csodaszép díszek. S a már említett *Különös lakoma* a legvégén: „Bekebelezni azt kell, / ami nem ízlik.”

A könyvet kézbe venni is öröm. Elegáns fekete, a borítón Ördög Fanni ötletes, kifejező grafikája. Kíváncsi vagyok, hogy minél több olvasó ízlelje, kóstolja, érezze e versek zamatát.

Tóth Hajnal

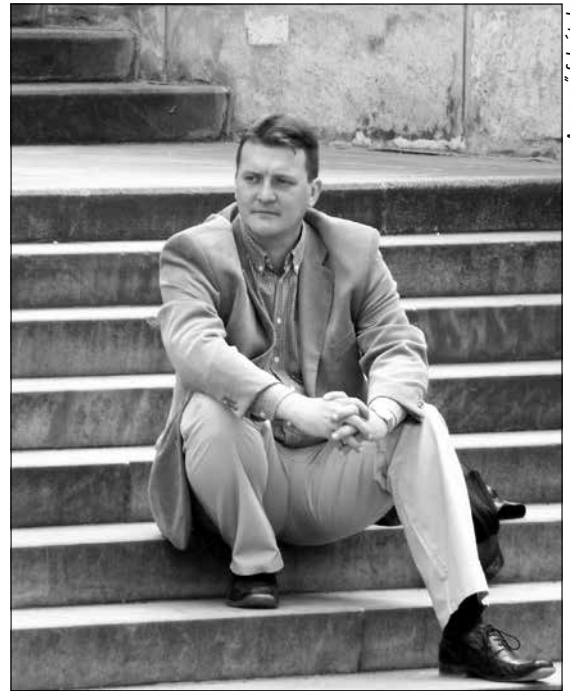
A *Késsel és villával*
az Irodalmi
Jelen Könyvek
sorozatban
jelent meg 2022-
ben a budapesti
Művészeti és
Irodalmi Jelen Kft.
gondozásában,
szerkesztette
Varga Melinda

Akinek itt van a világ közepe

Biharország kulturális életét meghatározó szakember **Kolozsvári István** néprajzos muzeológus, kulturális menedzser, a többi között a Bihari Népművészeti Egyesület és a Berettyóújfalui Települési Értéktár Bizottság elnöke, a Népművészeti Egyesületek Szövetségének alelnöke.

Mozgalmas esztendőt tudhat maga mögött, pedig még koránt sincs vége. A kulturális és népművészeti területen végzett munkájáért idén március 15-én Magyar Bronz Érdemkereszt állami kitüntetéssel vehetett át Budapesten, a Komádi Városi Önkormányzat pedig Barsi Dénes-díjjal ismerte el a bihari kisváros érdekében kifejtett közművelődési, közgyűjtésményi és kulturális szervező tevékenységét. A díjat augusztus 5-én adták át, a város napja alkalmából megrendezett ünnepi képviselő-testületi ülésen. Kolozsvári István Berettyóújfalu kórházában született, de a szülői ház Komádi-ban van.

Kolozsvári István
szívvel-lélekkel
áll a kultúra
szolgálatában.
Múzeumok
majálisa, 2015
– a Nemzeti
Múzeum lépcsőjén

A szerző felvétele

– Itt jártam általános iskolába. Nekem a világot abban az időben Komádi jelentette, itt volt leszúrva a bot, itt volt a világ közepe, mint a mesében. A Lengyel Zsuzsa tanárnő által vezetett helytörténeti szakkör záró kiállítása a Bihari Múzeum figyelmét is felkeltette, és mi, gyerekek meghívást kaptunk a Berettyóújfaluban szervezett Bihari Honismereti Táborba, én magam pedig éltem is a lehetőséggel. A tábor bázisa abban az időben a Szabó Pál Kolégium volt. Szinte állandó résztvevője lettem a honismereti tábornak. Kezdetben mint diák, majd segítő, és az idő teltével a szervezésben is részt vettem. A Körösvidéki Múzeummal való kapcsolat folytán a táborban sokáig váradi gyerekek is nyaraltak, magyarok és románok egyaránt. Szinte minden alkalommal átmentünk a határon is. Kétszer – viszonzásul – Kiskóhn is táboroztunk a kempingben. Nekünk, alföldieknek nagy élmény volt a hegyek látványa. Jó pár évvel később, már Berettyóújfaluban dolgozva, egy Biharral kapcsola-

(folytatás a következő oldalon)

Fotók: magánarchívum

A Magyar Bronz Érdemkereszt átvételekor 2022. március 11-én a Pesti Vigadóban. A díjat átadja Latorcai Csaba, az Emberi Erőforrások Minisztériumának közigazgatási államtitkára

Akinek itt van a világ közepe

(folytatás az előző oldalról)

tos átfogó műveltségi vetélkedőt szerveztünk, amire a határ mindkét oldaláról érkeztek csapatok. A megmérettetést a nagyváradi Kecse Gabriella tanítványai nyerték, és nekik is a táborban való részvétel lett a jutalmuk. Ők is visszatérőkké váltak, sőt általuk az egyik évben Biharfélegyháza volt a tábor bázisa. Az együttműködésünk azóta is tart, több területen is.

– A szülőföld múltjának kutatásával, a tárgyi és szellemi hagyományok feltárásával és éltetésével egy életre elkötelezte magát, mikor a Debreceni Egyetem Néprajz Tanszékére jelentkezett...

– Biharország és a Sárrét múltjának teljességben történő értelmezését két olyan tanáregyéniségnek köszönhetem, mint Dénes Zoltán egykori újríró és komádi plébános – ő nemcsak Debrecenben tanított, hanem Pécsen, Szegeden és Nagyváradon is –, a másik meghatározó szakember pedig Dankó Imre korábbi megyei múzeumigazgató volt. Ők ott voltak be ezzel a szemlélettel. Nagyon örültem, hogy a szabadidőm jelentős részét velük tölthettem, mert számomra ez volt az igazi szabadegyetem. A látásmód vagy a rálátás, ahogy megközelítették a dolgokat, arra ösztönöztek minket, hogy ne legyünk szűklátókörűek. Amikor a néhai Szabó György polgármester lehetőséget adott Komádiban, hogy az akkor formálódó közgyűjteménnyel foglalkozhassam, szakmai útmutatásért Dankó Imréhez irányítottak. Köztudott róla, hogy óriási múzeumépítő volt, és a tudományos közlések, kiadványok, folyóiratok kiadásának motorja minden állomáshelyén. Amikor megkérdeztem, hogy segítené-e, visszakérdezett, hogy Molnár Balázs írásait ismerem-e. Láttam rajtam, hogy

Az idei Partiumi Szabadegyetem egyik rendezvényén a berettyóújfalui Bodorka Népmesepontban

Kiállítás-megnyitón Berettyóújfaluban 2016-ban. Rákóczi Jenő plébánossal és Majláth József református lelkésszel

Fotó: Clavoi Andrea

igen szolidak az ismereteim, ezért otthagytam. Nagyon csalódott voltam, de néhány nap múlva megcsörrent a telefon, és megkérdezte, mi lehet segíthet. Addigra már utánanézttem, hogy milyen írásai jelentek meg Molnár Balázsnak, a Néprajzi Múzeum egykori, komádi születésű munkatársának. Azóta az önkormányzat, a Molnár család és a Néprajzi Múzeum közösen tesz erőfeszítéseket annak érdekében, hogy munkássága ne menjen feledésbe. Alkalmi kiállítást állítottunk össze az első Molnár Balázs-émléknapi 2016-ban, és emléktáblát is avattunk a helytörténeti gyűjtemény új otthonának homlokzatán. Dr. Dénes Zoltán atyával sokat bókoltunk Biharországban. Nemcsak az egyetemi időszakban, hanem nyaranta is. Volt, hogy naponta többször is átléptük a határt. Mutatta, hogy meddig terjedt a váradi püspökség, és a tájegységek hogyan tartoznak egybe, még ha a határ el is választotta őket. Bejártuk az Érmelléket és a Fekete-Körös völgyét. Csak később tudatosult bennem, hogy mi mindent köszönhetek neki. Ő volt a Szent László-zarándoklat megálmodója, elindítója. Halála megakasztotta ezt a folyamatot, de a Gyomaendrőd és Nagyvárad közötti szakaszt az idén is végigjárták a lelkes hívek. Ehhez a kezdeményezéséhez köthető a 2015-ben megrendezett Szent László-konferencia

A szerző felvétele

Berettyóújfaluban. Ez a Jézus Szíve-plébániában kezdődött ünnepi szentmisével, amelyet Bosák Nándor debreceni-nyíregyházi és Böcskei László nagyváradi megyés püspök, illetve Dénes Zoltán akkori berettyóújfalui plébános tartott. Hiszem, hogy lesznek követői annak a munkának, amit az atya elkezdett, és a zarándokút is meghosszabbodik egészen Zágrábig, ahogy azt ő eredetileg tervezte...

– 2005-ben muzeológus oklevelet kapott a debreceni egyetemen. Hogyan indult a pályája, és hogyan teljesedett ki?

– Első munkahelyem Hajdúnánáson volt, közművelődési munkatárs, majd az akkor formálódó helytörténeti gyűjtemény vezetője lettem. 2007-ben volt tanárom, Kapornai Judit hívására hazatértem Biharba, Berettyóújfaluba, itt a városházán kulturális menedzserként dolgoztam. Elsősorban a kulturális és civil témák ügyintézője lettem. Eleinte tartottam tőle, mert nem vagyok az adminisztráció nagymestere ma sem. Az én bihari jelenlétem azonban már az egyetemi évek alatt elkezdődött, és utána is töretlen volt. Komádiban a helytörténeti gyűjtemény tárgyainak rendszerezésében és költöztetésében vettem részt a Bihari Múzeum munkatársaival. Az egyetemi terepgyakorlatok alatt a Széll-ház dokumentálását végeztük el, az épület aztán Pataky Emőke és Nagy Gergely műemlékvédelmi szakmérnökök munkája révén országos műemléki védelmet is kapott. A velük való kapcsolatnak köszönhettem, hogy részes lehettem – a többi között – Pocsaj és Bojt tájházainak létrehozásában. Ez a vonzalom aztán odáig vezetett, hogy összeállítottuk és bemutattuk a Biharország településeinek működő tájházakat, kiállítóhelyeket. Az első kötetben, 2009-ben a magyarországi kiállítóhelyeket vettük számba, a másodikban Bihar megyében és Váradon kalandoztunk, és ismertettük egyebek mellett Belényes, Érkörtvélyes, Érmihályfalva, Érsemjén, Gálospetri, Kiskoh stb. kulturális értékeit. Már több mint egy évtizede nagyon jól működött a magyar kultúra napjának

Főhajtás
Nadányi Zoltán
emléktáblája
előtt 2017-ben
Berettyóújfaluban.
A kulturális
menedzser
mellett balra
Bónác János,
Berettyóújfalu
alpolgármestere,
a háttérben
dr. Benke Mária
és Jelenits István

szomszédoló

megünneplése Nagyváraddal, amikor kibővült a kör testvérvárosainkkal: Nagyvárad Debrecen, Berettyóújfalu pedig Margittát vonta be. Ennek szervezésében épp 15 éve van módomban részt venni. Három éve lettem elnöke a Bihari Népművészeti Egyesületnek. Ezzel egyre kiterjedtebb kapcsolatokat alakítunk ki a Bihar megyében élő alkotókkal és formálódó szakmai szervezetekkel. Idén már volt kiállításunk a várban, és júliusban részt vehettünk a Rhédey parkban megrendezett országos vásáron is. Az egyesület közelmúltban elhunyt vezetője, Török Istvánné Marika olyan örökséget hagyott ránk, hogy az ország legeredményesebb civil szervezetei közé tartozunk ezen a területen. Vannak tagjaink a Partiumból és Erdélyből is. Gazdag hagyományokkal, tapasztalatokkal bírunk, s szívesen megosztjuk őket másokkal.

– A Bihari Népművészeti Egyesület nevét láttam a Partiumi Szabadegyetem szervezői között. Hogy került ebbe a körforgásba az egyesület?

– A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága és a Partiumi Keresztény Egyetem (PKE) által életre hívott, Berettyóújfaluban évente megrendezett Partiumi Szabadegyetemnek ez volt a hetedik tábor. Az első három még Bihari Nyári Egyetemenként valósult meg. Balázs Géza volt a kezdeményezője és máig a szakmai vezetője; ő nemcsak nyelvész, hanem néprajzos is. Jelenleg a PKE tanszékvezető tanára. Balassa Iván volt a mestere, ezért gondolt arra, hogy Bárádon kezdjék el a munkát, de az egyik tanítványa-munkatársa, Vesszős Balázs azt javasolta, hogy inkább Berettyóújfalu legyen a helyszín. Kezdetben az Angéla Panzióban csak zárt körben hallgatták az előadásokat, aztán jeleztük, hogy mi is szívesen részt vennénk a rendezvényen. A hallgatóság változik, de vannak visszatérő vendégek és állandó programelemek is. Kezdeként várostörténeti séta, az utolsó nap a reggeli után pedig gyalogtúra a csonkatoronyhoz, emellett egy sárréti kirándulás, és a hét egyik napján átlépjük a határt. Az idén Szatmárba kirándultunk, jövőre Élesd és Rév következik. Résztvevőkből így lassan szervezők lettünk, lényegében a technikai lebonyolítást vállaltuk mint helyi szervezet. Jó lenne európai uniós forrást találni hozzá, hogy hosszabb távon is tudjuk folytatni a programot, mert ha azt a képzeletbeli botot leszúrjuk, elmondhatjuk, hogy itt van a világ közepe Biharországban.

Kocsis Csaba

Magyarán: világok találkozása

Szerencsésnek mondhatja magát a mi nemzedékünk, hogy a világtól olyan hosszú el-ki-avagy bezártság után immár egy emberöltő óta elméletileg bárhová ellátogathatunk, ha megvannak az utazáshoz kellő körülményeink. De a szerencsénk még egy-egy csodautazáson is túlmegy, mivel élőszóban, szemtől szemben megismerhetünk távoli világokat akkor is, ha ki sem mozdulunk szülővárosunkból.

Ezen a tavaszon és nyáron nekem is megadatott ez az öröm, ugyanis két latin-amerikai fiatalembert, a braziliai **Claudino José Cleitont** és a dominikai **Rojas Suero Rodoricket**, két misszionárius elhivatottságú kispapot a sors ide vezérelt, a Nagyváradi Római Katolikus Püspökségre, március-

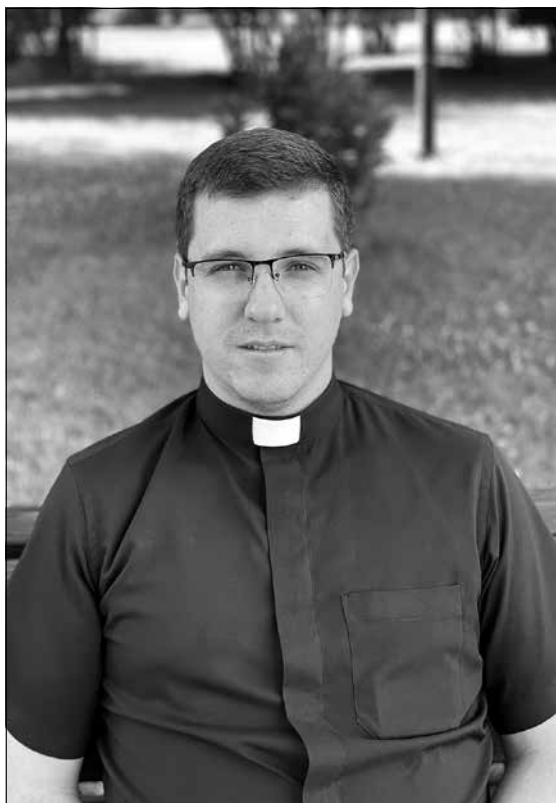
tól szeptemberig tartó gyakorlatra. Jövetelük a szó legszorosabb értelmében a véletlennek volt köszönhető, mivel a Redemptoris Mater (A Megváltó Anyja) evangelizációs szeminárium tagjai lévén a világon bárhová mehetek volna, ahol római katolikus közösségekben gyakorolhatnák a hitben való megerősítés munkáját, ha nem is azonnal, de mondhatni, nagyon rövid időn belül megtapasztalva munkájuk eredményét. Sorshúzással döntötték el, hová is kerülnek, s ahogy Rojas Rodorick nagyon vidáman mesélte: amikor ő kihúztta Romániát, azt gondolta, ez afrikai állam, de a sorshúzáson jelenlévők aztán eligazították, megkérdezve, hogy Transsylvaniaról hallott-e, merthogy az országnak ebben a részében lenne misszionárius munkájára szükség. Így már ismerősként hatott a hely, és természetesen el is fogadta a jövetelt: 2014. április 4-én érkezett Szatmárra, ott találkozott az öt hónappal hamarabb, 2013. november 11-én jött Cleitonnal.

– *Nem tudtam, hogy Szatmáron van teológiai oktatás –* szoltam hozzá a mondandójukhoz.

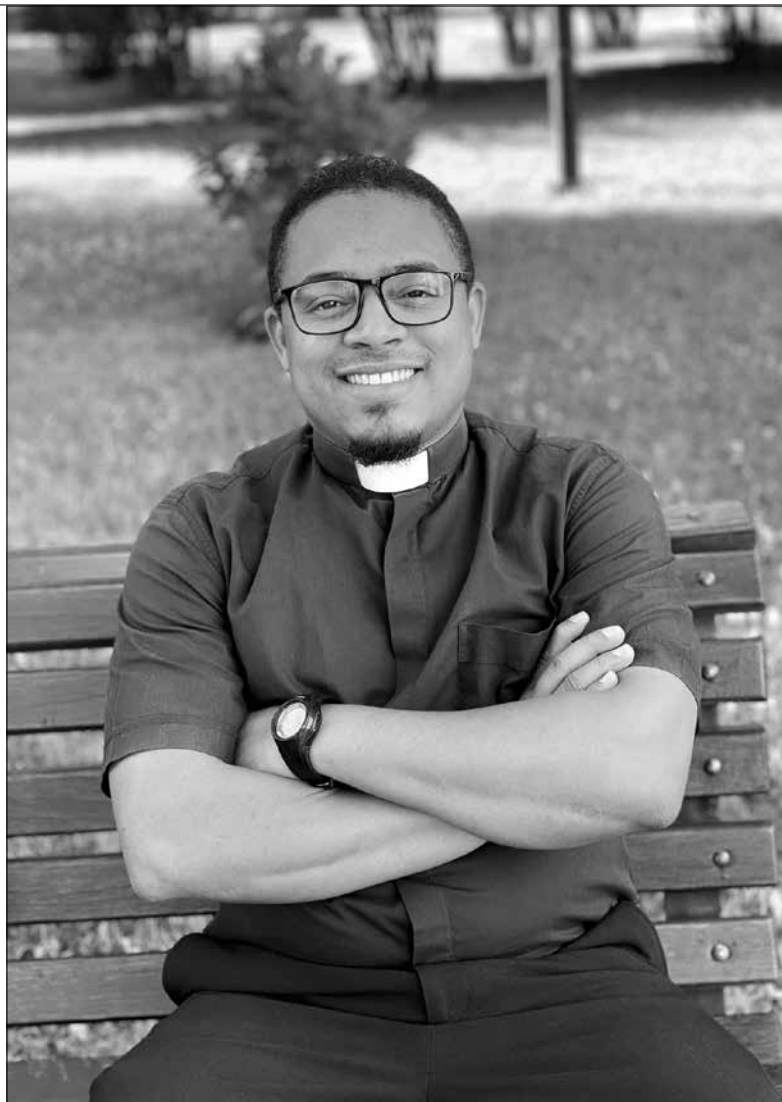
– Nem teológia, hanem ott is van Redemptoris Mater szeminárium, de tulajdonképpen online a svájci Lugano tanintézetével tartottuk és tartjuk a kurzusokat tanulmányaink végeztéig – magyarázták el a fiatal emberek hozzátéve, hogy nekiláttak az olasz és a román nyelv tanulásának, ami aránylag könnyen ment, Cleitonnak a portugál, Rodoricknek a spanyol lévén az anyanyelve. Szatmáron viszont kiderült, hogy magyarul is meg kell tanulniuk, merthogy a római katolikus hívek zöme magyar.

– *Első hallásra milyennek tűnt a magyar nyelv?*

Cleiton és Rodorick összenéztek, mosolyogtak, én viszont rögtön jeleztem, hogy őszintén elmondhatják a véleményüket, mire meg is tudtam, hogy az első vasárnapi misehallgatás után Cleiton benyomása az volt, hogy afféle mikk-makkolás, Rodoricknak pedig, hogy folyton csak azt mondogatja a mi-

Claudino José
Cleiton Brazíliából
érkezett

Rojas Suero
Rodorick
a Dominikai
Köztársaságból
jött a Partiumba

séző pap, hogy „peleketeké”. De ez az első benyomás hamar elmúlt, mivel nekifogtak a nyelvek tanulásának: hetente három nap magyart, két nap románt és mindennap olaszt.

– Mennyire volt jó ez a közös tanulás, nem zavarodott-e össze a háromféle szöveg?

Szinte egyszerre mondták, hogy jól lehet így, együtt tanulni, mivel nagyon különbözik a három nyelv, és nem téveszthetők össze.

– Hogy alakult a tudásuk?

– Négy hónappal ezelőtt Margittára kerültem, és ott Fügedy Anikó tanítónő kezdett velem foglalkozni – mesélte Rodorick. – Semmit sem tudtam elolvasni, de hallás után ezt-azt beszélni már igen. A tanárnő tanított meg arra, hogy szótagolva próbálkozzam az olvasással, de hosszabb szavaknál még beszéd közben is jól jött a szótagolás.

– Sajnos Szatmáron, a szemináriumban nem volt kivel beszélni magyarul, gyakorolni az elméleti ismereteket – mondta Cleiton, azal folytatva, hogy épp ezért örülnek a Váradra jövetelnek, mert itt a püspökségen is mindenki tudnak beszélgetni, tehát állandóan gyakorolni.

Mindkét fiatalember hangsúlyozta, mennyire megfelel a velem együtt végzett munka stílusa, vagyis az, hogy rengeteget beszélgetünk a legkülönbözőbb témakörökben, és tartjuk magunkat ahhoz, amit a letelepedésük után kértem tőlük: ha valamit nem értenek, azonnal kérdezzék meg, mert maguktól nem biztos, hogy rájönnek. Mindketten örülnek, hogy a közös munka egyik legnagyobb eredménye a majdnem folyékony olvasni tudás, ami szinte találkozásról találkozásra javul. Böcskei László nagyváradi római katolikus megyés püspök nagyon meg van elégedve velük, és most már állandósult szokás lett, hogy ők olvasák a miséken a szent szövegeket. Büszkén mondták, hogy állandóan csak magyarul beszélnek a körülöttük lévőkkel, és azt is megemlézték, mennyire hasznosnak bizonyult, amit az első órákon mondtam, mármint az, hogy hangosan olvassanak, s ha lehet, szótagolva.

Rodorick elmondta, Margittán milyen sokat tanult az öregotthonban tett látogatások során, mert nemcsak beszélgettek, de sokat olvasott is az amúgy nagyon magányos idősökkel együtt. Hasonlót mondott Cleiton is, ő hétfőnként mindig ment a Szent László iskolába, részt vett az órákon, nagyon jól megértve magát a gyerekekkel. Szeptemberben, amikor visszamennek Szatmárra, ott is hasonlóképpen akarnak folytatni.

– Végezetül azt szeretném megkérdezni, hogy változott-e a magyar nyelv hangzására, hangulatára vonatkozó véleményük az előszörre hallott szövegekhez képest?

Vidáman, örömmel mondták: most már nagyon tetszik a hangzás, de annak is örülnek, hogy megszokták a spanyolhoz és portugálhoz képest fordított szórend használatát. Nekem különösen jólesett az az őszinte „vallo-másuk”, hogy nem kényszerből, szükségből tanulják a magyar nyelvet, hanem mert érzik az isteni szeretetet és segítséget ahhoz, hogy a környezetükben élők érzéseit a nyelvük használatával sikerüljön viszonzniuk.

– És hogyan tovább? Nem fogják nagyon hamar elfelejteni a tanultakat Brazíliában és a Dominikai Köztársaságban?

– Nem, mert itt maradunk – mondták egyszerre. – Ezért is tanultunk ilyen szorgalommal, mert a magyar nyelv elsajátítása a misszióknak értelméhez is tartozik, hisz azért vagyunk itt, hogy az emberekkel is megismertessük az isteni szeretet nagyságát.

Molnár Judit

Itatás

A juhnyáj minden délután hat órakor indult le inni a Marosra az esztenáról. Körülbelül húsz percen át baktattunk az egyik Maros megyei tanya mellett található esztenától a folyóig. Itatás után aztán séta visszafelé – a víz hatására talán már fürgebben. A kislegény nagy buzgalommal segített a felnőtteknek a birkákat hajtani. A fiúcska édesapja is a pásztorok közül való.

Amúgy a juhászok s a jószágok október végéig maradnak az esztenán. Utána mindenki hazatér. Minden évszakban, amíg az esztenán tanyáznak, vagyis tavasszal, nyáron és ősszel naponta kétszer van itatás, délelőtt és délután. A gyapjas négylábúak biztosan nem bánnák, ha nyaranta naponta többször is szürcsölhetnének a Maros vizéből, de hát ez a hagyomány, ez a napirend, nincs mit tenni, így kell (ki)bírni a hőséget is.

NÉVJEGY

KEREKES ISTVÁN Magyarországon élő, marosvásárhelyi származású fotóművész. Jelenleg a legtöbb díjjal bíró magyar fotós. 2018 augusztusában átvehette a jelenlegi legmagasabb kitüntetést, az Excellence FIAP/Diamond3-t (Kiváló Művész gyémánt 3-as fokozat). Ugyancsak 2018 augusztusában Magyar Arany Érdemkereszt állami kitüntetésben részesült. A Magyar Újságírók Romániai Egyesülete (MÚRE) Brassai sajtófotó-pályázatának nagydíját immár három alkalommal nyerte el (2017, 2018 és 2020); 2019-ben és 2021-ben pedig Szathmári Pap Károly aranyéremmel jutalmazta a Brassai zsűrije. Tavaly a 14. iPhone Photography Awards nagydíját is kiérdemelte. Honlapja: www.kerekesistvan.com.

TÓTH ÁGNES

Hullaház és társskereső

Teltek a napok, és attól függően alakultak, milyen témákkal kellett foglalkoznom, és milyen panaszosokkal hozott össze a sors. De bármi történt, soha nem vittem haza a rossz kedvet. Nem akartam ártani a gyerekeimnek, akik velem együtt még mindig nem tudták feldolgozni az apjuk halálát. Most éppen egy ifjúsági táborban voltak Biharfüreden, és csak két hét múlva vártam őket haza. Így hát többet pihenhettem, nem kellett annyit főzőm, mosnom, és maradt időm az alkotásra is.

Egyik délelőtt az apróhirdetési osztályról izgatottan telefonáltak fel az irodámba.

– Gyere le azonnal, mert megint itt van az az asszony, aki már egyszer meg akarta hirdetni, hogy eladná a hároméves kislányát kétszáz dollárért, és most megint meg akarja hirdetni, hogy eladná, de most háromszázért.

Nosza, rohantam le a földszintre, és még éppen elkaptam a nőt, aki igyekezett meglépni.

Az asszonynak öt gyereke volt, de kettőt a gyermekkórházban „felejtett” két hónapja, mert otthon nem volt mit egyenek. Egyik kisfia állami gondozásban volt. A nála maradt kettőből a nagyobbik segített otthon ezt-azt, őt nem tudta nélkülözni, de ha a kis pisist el tudná adni pár száz dollárért, az kihúzná őket a szarból – közölte.

– Miért nem dolgozik?

– Mert rokkant vagyok, azért. Tavalyelőtt felakasztottam magam bánatomban a padláson, de nem bírta el az a rohadt gerenda, és kettétört. Amikor leestem, eltört a combnyakcsontom, és rosszul forrt össze, azóta sántítok és fájdalmaim vannak.

– És a férje mit csinál?

– Az uram munkanélküli, és egy részeges disznó, aki még azt a kis segílyt is elissza, amit az egyháztól kapunk. Hogy verje meg az Isten! Hát ezért adnám el a gyereket. És senki ne szóljon bele, mert az én gyereke, és azt teszek vele, amit akarok!

– Csakhogy van gyámhivatal meg gyermekvédelem és rendőrség, s gyermekkereskedelemért hűvösre teszik magát.

– Az Isten verje meg! – dohogott az asszony. – Most mit csináljak?

– Adja meg a nevét és a címét. Holnap délben elmegyek magukhoz. Meglátom, mit tudok segíteni. Most pedig menjen haza a családhoz, és eszébe ne jusson valami marhaság, mert rossz vége lesz.

Amikor az asszony sántikálva távozott, észrevettem, hogy egy ötven körüli magas férfi olyan érdeklődéssel nézeget, mint műkereskedő egy értékes és ritka festményt.

– Tegyen szemüveget, hogy jobban lásson – mondtam, de a férfi csak nevetett.

– Nem tud magyarul – közölte a barátja, aki éppen egy apróhirdetési lapot töltött ki –, de majd lefordítom neki, hogy mit mondott.

– Tegye, ahogy jónak látja – morogtam, és visszamentem az emeletre.

Az irodából felhívtam a gyámhatóságot, és elmondtam, hogy egy asszony el akarja adni a gyerekét, menjen ki hozzájuk valaki sürgősen. Aztán megadtam a család nevét és címét.

Az asztalomon egy értesítés várt. Tizenegyre a kórház hullaházába kellett mennem. Négy hónap után most találták meg annak a huszonkét éves fiúnak a holttestét, aki februárban megszökött a fogdából, és akire üldözés közben rálőttek a zsaruk. A fiatalember a Körös fagyos vizében kötött ki, és mostanig nem került elő. A szülők feljelentették a rendőroket, azzal vádolva őket, hogy az előzetesen fogva tartott gyermeküket a folyóba ölték. A sajtótájékoztató azt hivatott tisztázni, hogy találtak-e golyót a fiú holttestében, és annak következtében zuhant-e a folyóba, vagy pedig önszántából ugrott a vízbe.

A rideg, vasrácsos ablakú teremben olyan elviselhetetlen bűz volt, hogy mindenki a szája és orra elé kapta a kezét, zsebkendőjét. A fémasztalon egy felismerhetetlen tetem feküdt nyakig letakarva, csak a keze lógott ki, amiről már lerohadt a hús. Halálfejszerűre sorvadt koponyáját, arccsontját fekete sár vagy iszap fedte. Szemüregéből a halak kiettek a szemét.

(folytatás a következő oldalon)

Hullaház és társkereső

(folytatás az előző oldalról)

Iszonyú volt. El is fordítottam a tekintetemet, és a medúzaarcú kőboncnokot néztem, aki felolvasta a jegyzőkönyvet, mely szerint nem találtak golyót a testben, sem golyó ütötte nyomot, tehát a fiú önszántából vetette magát a folyóba. A rendőrség ezzel lezárja az ügyet. És mossa kezeit.

– Honnan tudják, hogy ez a hulla azonos azzal a fiúval, akire rálóttek, és nem egy másiknak a teteme? – kérdeztem.

– Onnan, hogy a csuklóján lévő órát és a dzsekijét felismerte az anyja – felelte a szóvivő, és lezárta a témát.

A gyomrom felfordult, a torkom teljesen kiszáradt, és csak az iszonyúan büdös szag telepedett meg rajta. Szinte beleette magát a nyálkahártyámba. Rohantam, ahogy csak bírtam. Ahogy leértem a főutcára, bementem egy cukrászdába, hogy vegyek egy üdítőt, de nem volt nálam pénz. A nagy sietségben a szerkesztőségben felejtettem a pénztárcámat, így hát továbbmentem. A nap hétágra sütött, és már majd elájultam, amikor hirtelen ötlettől hajtva betértem a Barátok templomába, ahol hűvös csend fogadott. A szenteltvíztartóból vizet merítettem, és mohón ittam, aztán megmostam az arcomat, majd beültem az egyik padba, és mélyeket lélegeztem, míg jobban nem lettem. A szájjüregemet átjárta a szenteltvíz enyhén sós íze, és rögtön tudtam, hogy most valami csoda történt. Egy évtizedekkel ezelőtti eset megisméltódott.

Igen. Ebben a templomban voltam elsőáldozó. A szentelt ostya a szájpadrólomra tapadt, a mise végéig sem bírtam a nyelvemmel lekotorni, ezért kifelé menet beleittam a márvány szenteltvíztartóba, és ugyanezt az ízt éreztem. Mintha megállt volna az idő. Elmosolyodtam. Milyen jó tudni, hogy itthon vagyok. Itthon. Néztem a Szűzanya szobrát, mely semmit sem veszített szépségéből az évtizedek során, lassan hozzáléptem, és mondtam egy imát a szerencsétlen ifjú lelkéért.

Éjjel rémálmok gyötörtek, másnap pedig még mindig a halott fiú hatása alatt voltam.

Néztem a két férfi kollégámat, akik elterpeszkedve ültek az íróasztalnál, és híreket szedtek le a rádióból, internetről, színes magazinokból. Telefonon érdeklődtek a közin-

tézmények híreiről, sajtótájékoztatókról, és messzire elkerülték az élet sűrűjét.

– Hányingerem van, ahogy elnézlek beneteket – kiabáltam. – Tudjátok, mik vagytok? Egy rakás magát férfinak nevező hímnemű, aki nap mint nap csak tesped a szerkesztőség székein, de egyik sem emeli fel a seggét, ha rázós ügyről van szó! Ó, minek is emelné fel? Jól tudja, hogy megteszi helyette egy nő. Egy hülye, aki elmegy a hullaházba, a nyomornegyedekbe, a híd alá, a szipósok, drogosok és hajléktalanok közé, a pszichiátriai intézetekbe az örültekhez, a cigánytelepekre, az AIDS-esek és tébécések meg a vesztül ugató kutyák közé, és még veszélyességi pótléket sem kap! Hát én ezt nem csinálom tovább, az tuti! Fel fogok mondani! Azzal kiléptem a folyosóra, és jól bevágtam magam után az ajtót, hogy csak úgy döngött.

Ekkor lépett hozzám egy jól öltözött, öszülő férfi, és megszólított.

– Ne haragudjon az újságíró, de nehéz helyzetben vagyok.

– Akkor már ketten vagyunk – feleltem.

– Egy társkereső iroda vezetője vagyok, és szükségem van az ön segítségére.

– Ne mondja! Meg vagyok lepődve, hogy ilyen változatos tempóban zajlik az életem. Tegnap hullaház, ma házasságközvetítés. Szóval?

– Tudja, van egy külföldi ügyfelem, akinek Váradon és az országban van pár vállalkozása. Már nyolc hónapja nyaggat, hogy szerezzen neki egy szép és okos nőt feleségnek, de eddig egyik sem tetszett neki, akit bemutattam. Most azt mondta, hogy megtalálta az igazit, és vegyem rá, hogy találkozzon vele, és ha a nő szabad és akarja is, ő elveszi feleségül.

– És mit tudok én tenni? – tettem fel a kérdést.

– Találkozzon vele! – kért az ember.

– Na de miért?

– Mert maga az a nő! Kérem, ne tiltakozék, higgye el, ha összejön a dolog, mindketten jól járunk. Maga hozzámegy egy gazdag pasizhoz, akinek Monacóban villája, Párizsban két kiállítóterme van, én pedig, ha összehozom magát vele, akkora összeget kapok tőle hálából, amiből fejleszthetem az irodámat.

Az anyját! – gondoltam –, szóval itt kínálja a jóisten nekem tálcán a nagy lehetőséget,

éppen amikor a legnagyobb bajban vagyok, és én még képes leszek kiverni a kezéből azt a tálcát.

– Nem akarok férjhez menni, és nem akarok találkozni az illetővel – mondtam, de abban a pillanatban bekanyarodott a folyosó végéről egy nagy csokor virág, mögötte az ötvenes pasival, aki az apróhirdetési osztályon úgy megbámult.

– Leon – mondta a férfi, és felém nyújtotta a kezét.

Bemutakoztam én is, és arra gondoltam, vajon hogyan fog kommunikálni velem. Románul szólt hozzám, meghívott egy kávéra, én pedig vettem a blézeremet, és mentem.

Kicsit megbámultak az emberek, mert félig olaszul, félig románul és kicsit franciául értekezünk. Megtudtam, hogy ötvenkét éves és özvegy. A felesége három éve halt meg rákban. Két nagykorú, férjezett lánya van. Antikváriuma van a francia fővárosban, meg egy szép emeletes kis nyaralója Monacóban, a tengerparton. Feleséget keres itt magának, és szeretne még találkozni velem, mert nagyon megtetszettem neki.

– Miért éppen Romániából választana feleséget magának? – érdeklődtem.

– Mert nálunk a nők nem akarnak férjhez menni. Nem értenek a főzéshez, házimunkához. Jobban szeretik a függetlenséget, és ha mégis férjhez mennek, csak érdekből teszik. És úgy hallottam, hogy itt a nők becsületesek és házasak.

Másnap egy piros Peugeot-val jött értem a szerkesztőség elé. A kolléganőm ugratott is, és mondta, ha beszéllek, ki se szálljak Párizsig, én meg nagyon mérges voltam, mert sokat gondolkodtam az éjjel, és úgy éreztem, nagyon idegen nekem ez a rókaképű francia.

A Hotel Continental teraszán kávéztunk, és konyakot ittunk hozzá. Leon elmondta, hogy van egy váradi üzlettársa, akivel az apróhirdetési osztályon járt. Ha akarok, attól kérhetek információt róla.

Aztán a téma meredek irányt vett, ami kezdte bennem felzavarni a vezérhangyát. A férfi megkérdezte, hogy járok-e rendszeresen templomba, mert az nagyon fontos, és el is várja tőlem. Közöltem vele, hogy nem gyakorlom a vallásomat, és csak akkor térek be a templomba, ha úgy érzem, szükségem van rá. Ezen nagyon megrökönyödött, és megkért, hogy ezen a szokásomon változtassak, és imádkozzam többet, majd közölte, hogy nagyon furcsa nőnek tart már csak azért is,

mert román állampolgár létemre egy magyar nyelvű újságba írok cikkeket. Szerinte ez egyáltalán nem helyes. Mert micso-da dolog az, hogy valaki Romániában él, és közben egy idegen nyelvű lapnak dolgozik ahelyett, hogy a román sajtót gazdagítaná a riportjaival.

Nos, ez volt az utolsó csepp a pohárban, és igazán igyekeztem finoman csapni az asztalra, nehogy kárt tegyek a finom metszésű poharakban, amikor azt kiabáltam a franciának, hogy az a lap, amibe írok, nem idegen, mert magyar, éppolyan magyar, mint én magam!

Ezek után úgy éreztem, nincs több mondanivalóm, és nem akarom többet látni az idegent, akivel semmi közös dolog nem fűz össze, és aki máris uralkodni akar felettem megmondva, hogy mit tegyek és mit ne. Felálltam, letettem az asztalra egy szászta, és mielőtt a francia magához tért volna a megrökönyödésből, sietve távoztam.

Éjjel arra gondoltam, hogy jól cselekedtem. Mert mi a nagy bűdös francot csinálnék én ott Monacóban vagy Párizsban, ahol nem ismerem a nyelvet, ki nem állhatom a férfit, aki feleségül vett, és mi lenne, ha a bőség láttán rám törne a dili, és földhöz vagdosnám az értékes kínai vázát és kristálytárgyakat, mert eszembe jutna, hogy az átkos román rendszerben három napig álltam sorban egy tekercs vécepapírért és hat darab csirkelábért, miközben a francia midennap finom papírral törölte a seggét, és a hűtőszekrényében hústól és más finomságoktól roskadoztak a polcok! És ha a férfi megkérdezné, hogy mitől vagyok ennyire kiborulva, nem tudnám idegen nyelven elmagyarázni, de ha el is tudnám, a nyugati mókus nem értené meg, nem érezné át, mint ahogy a budakeszi barátaim sem értették meg '89-ben, hogy azért nem tudok vajás kenyeret és szalámit adni nekik, mert nem kaptam, és azt kérdezték, miért nem mentem át egy másik üzletbe vaját és szalámit venni, és nem bírták megérteni, hogy ott sem volt, és sehol a kurva országban nem volt. Nahát!

Akkor inkább kiülök ide a tömbház előtti kispadra a rokkant lépcsőházfelelőssel, és magyarul szidjuk a román rendszert, miközben tökmagot rágcsálunk, aztán én az anyanyelvemen, szép magyar szóval megírom, ami a szívemet nyomja, és arra gondolok, hogy ilyen fenséges földi örömeinkben Párizsban sosem lett volna részem!

A társkereső iroda vezetője még kétszer felhívott, de elküldtem melegebb éghajlatra a francia ügyfelével együtt. Ezzel lezártam a témát, és többet nem is foglalkoztam vele.

NÉVJEGY

TÓTH ÁGNES (1946, Nagyváradi) újságíró, prózaíró, költő. 1990-től a Bihari Napló riportere, szerkesztője. 1994-től 2002-ig a Duna Televízió váradi tudósítója. Több gyermekvers- és prózakötete jelent meg, Csupabohócok című bohózatát 1995-ben mutatta be a váradi bábszínház. Legutóbbi kötete: Tündérálom (gyermekversek, HKE, RMDSZ és Partium Alapítvány, 2020). A fenti írás részlet a Pokol az emeleten c. publicisztikai regényből.

MÁRTON TÍMEA

Címzett: Bármilyen név A-val

Hiányozni fognak a nyár hosszú nappalai.
Te is egy voltál közülük,
Az éjszaka pedig hideg és sötét nélkülöd,
Mióta kigyulladt napod melegétől bennem a vágy.
Az üvegből öntött, rózsakvarcot imitáló medálra simítok.
A szívem fölött hordom,
Nem azért, mert tőled van,
Hanem mert eszembe juttatja
Az együttlétünk legcsodásabb napjait,
És ha elég szorosan hunyom le a szememet,
Érzem még magamon az illatodat,
Az érintésedet,
A csókjaidat,
A tested súlyát,
Így egyszerre hiányzol jobban és kevésbé.

Összekulcsolt ujjak a színpadon túl

Úgy simulnak az ujjaid az ujjaim közé,
Mintha csak oda teremteték volna őket,
Bőröd melegétől megborzongok,
Mert ismerős és idegen,
De legfőképpen vegyes, meleg
Érzelmeket kavar a bensőmben.
Az előadás forgatag,
Hangok, mozgás, színek,
Érzékeim egy részét mégis te töltöd ki.
A jelenléted.
Az energiád.
A nevetésed,
Ami átsejlik a fáradtság fátylán,
Ami igazán önmagaddá tesz.

Semmi

A vers mindig szép és jó,
Magában értéket hordozó,
De most mindenki kapja be a faszomat,
Lehullik a művészi vakolat,
És őszintén szól a lírai én,
Mert szívében vad harag él,
És frusztráció, stressz, vihar,
Nem holmi melankólia ital,
Nem egy korty égető sav,
Vagy sötét tó tükrén a hab,
Nem egy rezignáltan süllyedő kő,
Vagy szex után egy pityergő nő.
Inkább megvadult varjak karma,
Ha az ember sorsát a karma marja,
Ki mint vet, úgy arat,
Neki a kacsasült, neked húscscafát,
Azt kapod, amit érdemelsz,
Sikolynótát hiába énekelisz,
Ha Ádám és Éva a Tudás fájáról evett,
Az öntudat minden embernek betett,
A neocortexed arra jó, hogy mindent
túlgondolj,
Aztán elpusztíts mindent magad körül,
Mert úgyse tudod megoldani
a problémáidat,
Az emberiség problémáit.
És akkor mi értelme volt mindennek?
Reménykedek, hogy nem jön a semmi után
a pont.
Talán nem én leszek, aki mindent elront.

NÉVJEGY

MÁRTON TÍMEA (Marosvásárhely, 1999. március 5.) a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem hallgatója a Társadalom- és Szervezetpszichológia mesterszakon. Az ember egyéni és társas megismerését szereti ötvözni a különböző művészeti ágakkal, így az irodalommal is. Közölt már a Népújság Múza rovatában, az Erdélyi Tollban, a káfé főnix irodalmi portálon. 2020 nyarán a magyarországi Napút pályázattal jutalmazta Csillagbirodalom című színdarabját.

CSÁVOSSY GYÖRGY ISTVÁN

Őszi capriccio Budafokon

A szőlőskert sárga gúnyába öltözött,
Megbújt a nap gyászos fellegek mögött.
Gubbaszt a karókon pár szomorú varjú,
Alattuk a nyarat siratja a sarjú.

E sorok
mint szűz borok
erjedve születtek

Budafokon
Hol egykoron
tandemben

megannyi borversenyen
szolgált a készségesen
apa és fia

éveken át
a Kárpát-medence borászatát
mindenki tudása szerint

miből neki több jutott
én ismételten megbukott
diákként

próbáltam lépést tartani
vártam mikor lesz hallali
de nem
nem vagyunk vadászaton
nincs szünet sem első sem sokadfokon
ő tanított

a fáradtságra egyetlen ír
mi elvette tőlünk: a sír
csak az lehet

Budafokon ősz van, borongós hangulat.
Elzavarom gyorsan a sötét gondokat.
Megtanultam immár, én, ősz hajú kamasz:
Őszre, télre jön majd a rügybontó tavasz!

Ősz Nagyváradon

Az ősz már ismét elfelejtett
beszólni: máris érkezem!
Szent László tornyán még egyszer
átölelve a keresztet,
csókot intve tovalibbent
kacéran, hűtlenül a nyár.
Ma didereg, üres a tér.
Csak pár galamb hallgatja már,
hogy hulló levelek ledér
táncát kíséri fuvolán,
jeges akkordjain a szél,
míg szürke bársonyt hint sietve
szürke tetőkre, szürke falra,
szürke hadának élén a dér.
A jókedély elköltözött,
s hogy erőt gyűjtsön, megpihen
éves álmából ébredő,
vén présház falai között.
A gazda bizakodva vár,
itt menedékre lelt a fény,
míg rideg bölcsőben erjed
az új bor és az új remény.

NÉVJEGY

CSÁVOSSY GYÖRGY ISTVÁN (Kolozsvár, 1953) apja, Csávossy György (1925–2015) ismert borász, szakíró, költő, színpadi szerző szakmai nyomdokain haladva közel két évtizedig a borászatban dolgozott. Az ő halála után kezdett írni, mint mondja, ez segített feldolgozni a történeteket. Első verseskötete, az Apám könyve 2020-ban jelent meg, a második, Múló nyár bora címmel, idén látott napvilágot.

MAGYAR BOGLÁRKA

Színésznő leszek

Anya először a Rózsa és Ibolyára vitt el, amikor még óvodás voltam, és belevilágított a szemembe egy hatalmas reflektor. Tudom, mert fájt a fogam, anya azt mondta, nagy leszek nemsokára, és ki fog esni, és attól a pillanattól kezdve fogakkal és a Rózsa és Ibolyával álmodtam, hogy nem akarok felnőni, és azt a furcsa, fekete mulandóságot sem, ami a felejtéssel jár. Nem mertem szólni neki. Nem mertem elmondani, hogy megtanultam olvasni egyedül, azt sem, hogy leemeltem az Álmoskönyvet a polcról, azt, amit nagy legendákból és mítoszokból rakott össze, és elolvastam, hogy egyszer, nemsokára, pár év múlva majd meg fog halni, és nagy utánahal, aztán majd én, egy helyre temetnek majd minket, és boldogok leszünk a földkupac alatt.

A színpadon érzem először anya hiányát. Anya színésznő volt, anya szakácsnő volt, kertész, fizikus és feltaláló. Minden volt, és erre ott, a színpadon jövök rá, amikor az osztály eljátssza a Rózsa és Ibolyát. A szerepem szerint nevetni kellene, úgy, olyan hévvel és energiával kellene nevetnem, mint ahogy anya is nevetett, de helyette elsírom magam. A többiek mereven bámulnak, azt se tudják, mit kell csinálni, aztán

az egyik fiú, Barna, odalép és megfogja a kezem, a szerepe szerint neki nem itt kellene állnia, és nem így, és nem is ezt kellene mondania, hogy „az élet, mint azt mi itt, a királyságban is tudjuk, mulandó, és volt egyszer egy másik Ibolya és másik Rózsa...”, és olyan szépen kezd mesélni, hogy a többiek is odagyűlnek, tanár néni elsápad, néz minket a közönség, és néz minket a tanár néni, mi történik.

Anya szavai csengnek a fülemben, improvizáció, hogy amikor meghalt, mert elvitte a rák, azt mesélte, hogy sokan vannak a színpadon, mindenki főszerepet akar, olyan igazit, teátrálisat és nagyot, milyen nagyot, mekkora nagyot, és erre már nem válaszolt, örökre kiírta a szerepét az életünkből. A tanár néni azt mondja, nagyon jók voltunk, hogy ő nem is tudta, mi van bennünk igazából, ennyi történet és érzés, én pedig azt mondom, bennem anya van, az ő hangja, az ő lépései és táncmozdulatai, a süti és az ölelései, meg a jégkrém, amit tavaly nyáron együtt készítettünk.

Most én vagyok anya. És én vagyok, aki eljátssza az ő szerepeit otthon. Apa azt mondta, én éltetem. A tanár néni azt mondja, színésznő leszek.

NÉVJEGY

MAGYAR BOGLÁRKA (Nyíregyháza, 1999) Budapesten tanul az ELTE-n. Gimnazista korában kezdett el írni. Munkái A Vörös Postakocsiban, a Helikonban, a Pannon Tükörben, a Félonline-on, az ÚjBekezdésen, a Szöveten jelentek meg. 2021-ben a szép magyar beszédért Kazinczy-díjat nyert.

FÁBIÁN JUDIT

Időkapszula

Meg kell őriznem
szkoliózisom.

Monitor- sugárzással készült
röntgenfelvételem
reális
képe a jelennek.

Megőrzöm
szkoliózisom.
Hátha épp az én csontvázam
bizonyítja
a Béta generációnak,
hogy nem a kapálás tesz nyomorékká.

Vadon

Belevonyítok a túlterhelt éjszakába –
Hatvanöt család beszélgetését fordítnám
emberire.
Harminc méter magas betonfal némítja el hangom.

A Holdat keresem. Kikerüli a blokkot.

Régi, lyukacsos falak szívják magukba
a betondzsungel
művi moráját.

A Napot keresem. Hiába.

Gyenge sugara ébreszti
a fekete-szöttes pókháló
lakóját
szobám görbe falú zugában.

Az interfon vandalizált
kábelei szikkadt faágak.

Egykor még szerves
részük volt a kommunikáció.

Színjáték

Digitális fotóimon az alkonyatban
kékes a hó.
Autók tetején,
fagyos köveken
groteszk paróka.

Digitális fotóimon régi házak
tűzpiros téglái szórnak petárdát
a tájra.
Kapu előtt egy szürke
füstös csincsilla macska
rőtvrösen vadászik.

Digitális fotóimon a tengerpart
prominens
homokja rangfosztott
építkezési törmelék.
A rózsaszín bőrű
napozók
fonnyadó őszibarack-virágok.

Daltonista kamera.
Digitálevonó sétára indulok.

A szomszédék fehér kocsija
világoskék.
Hófehér bisonjuk
lilas bundával közelít.

NÉVJEGY

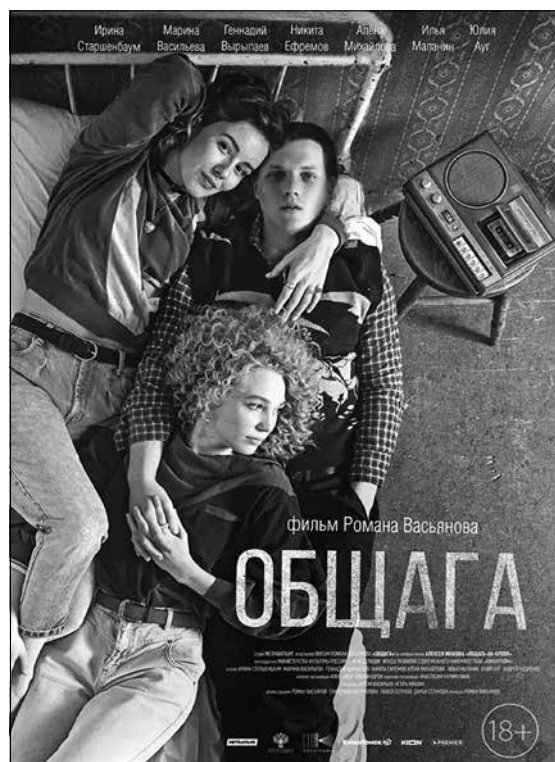
FÁBIÁN JUDIT (1978, Nagyvárad) német–angol szakon végezte egyetemi tanulmányait. Versei és prózái váradi napilapban, váradi és egri irodalmi folyóiratban, antológiában jelentek meg. Önálló kötete: Edzés kábelén (Éden Művészeti Hálózat – Lícium-Art, 2015).

A kollégium – disztópikus társadalmi terrárium

A *kollégium* (Obsaga, 2021) egy újgenerációs orosz alkotás, amelyről csupán azért hallhattunk keveset, mert filmszínházak helyett csak az orosz ajkú online közegben debütált, pedig érdemes odafigyelni rá. Félelmetesen aktuális, részben önéletrajzi ihletésű, sokkoló filmdráma arról, hogyan örölik fel egy elnyomó rendszer vasfogai az egyéni aspirációkat, hogyan korrumpálhatók a lázadó fiatal lelkek odáig, hogy a rendszer kiszolgálóivá váljanak, és mi történik azzal, aki valami másra vagy többre vágyik annál a fejadagnál, amit a társadalom mért ki számára.

Egy film, amelyről alig hallani a nemzetközi kritikai fórumokon, holott a kortárs orosz irodalom egyik műfajteremtő és nagy port kavart alkotásából, Alekszej Ivanov *Az áldozati vérre épült kollégium* című regényéből készült (a cím a szerző saját fordítása, a mű még nem jelent meg magyar nyelven), s a neves orosz operatőr, Roman Vaszjanov első rendezői munkája. Ő korábban olyan nagy költségvetésű hollywoodi mozikat is fényképezett, mint a *Harag* (2014) vagy az *Öngyilkos osztag* (2016).

Adott egy hatalmas, szürke diákszálló valahol a semmi közepén, a Szovjetunióban 1984-ben, közvetlenül a peresztrojkát megelőző időszakban, amelyre árnyékot vetnek a lassan összeomló rendszer maradványai. Adottak a sötét folyosókról nyíló, cellaszerű lakásokban elszigetelten élő fiatalok és a fölöttük zsarnokoskodó gondnok házaspár, amely a kollégiumból való kizárással fenyegetőzve tart mindenkit sakkban. Ebben a mostoha közegben próbálja meg a maga idealista álmokból szőtt törekeny burkát fenntartani egy öttagú baráti társaság. Próbálnak élni és túlélni úgy, hogy közben megőrizték emberi méltó-

A film plakátja

ságukat, mígnem egy tragikus haláleset olyan láncreakciót indít el, amely végső próbára teszi kapcsolataikat és elveiket, és felszínre hozza személyiségük olyan rejtett bugyrait, amelyekről azelőtt ők maguk sem tudtak.

A címben szereplő bentlakás szimbolikus térré válik, egyaránt vonatkoztatható a korabeli orosz viszonyokra és tekinthető egy átfogóbb, az egész emberi életet felölelő, disztópikus társadalmi terráriumnak, amelyben a sors nagy „játékai” zajlanak: barátságok, szerelmek, szexualitás, világmegváltó szárnybontogatás, megalkuvás, erőszak és halál. A történet valódi drámaiságát az adja meg, hogy nincs egy gonosz játékmester, aki zsinoron rángatná a figurákat. Az elnyomó hatalmat inkább a múlttól és egy feltételezett még rosszabb léttől való félelem jelenti, a karakterek pedig önmaguk áldozataivá válnak.

A film a kor szellemét meghazudtolóan reménytelen hangvétellel indít mint nosztalgikus visszaemlékezés a rég elveszett fiatalságra,

Jelenet a filmből

amely a maga ártatlanságában felhőtlen tudott lenni még az egyébként rendkívül nehéz körülmények között is. Az egyetemi tanévnek vége, de a vizsgaidőszak még nem kezdődött el. A szokásos baráti kör tagjai bulizni gyűlnek össze az egyik szobában. Köztük van a népszerű divatkirálynő, Nelli (szerepében Irina Sztarszenbaum) és naiv barátnője, Szveta (Marina Vasziljeva), az alkoholista költő, Ványa (Nyikita Jefremov), a nők bálványa, Igor (Ilja Malanyin), valamint a szerény, de becsületessége miatt nagy becsben tartott Zabela (szerepében Gennagyij Viripajev, az új orosz dráma egyik úttörőjének tartott színházi szerző, Ivan Viripajev fia).

Bár az ünnepi vacsora egy szegényes salátából és némi főtt tésztából áll, a csoport tagjai mégis a világ királyainak érzik magukat. Reményteli álmokat szőnek, filozofálnak és megfogadják, hogy mindig kiállnak majd egymás mellett, és sohasem válnak olyan szürke, begyepesedett emberré, mint mások. A szabadság ábrándja édesen lengi be az egész miliót, csupán a szakadt tapéták, a szűk folyo-

sók és az omladozó vakolat jelzi, hogy mégis a Szovjetunióban járunk. A fiatalok világmegváltó terveket szőnek, forradalmi szövegű Uralrockot hallgatnak, isznak és szeretkeznek, mígnem az önérzetes Zabela magukra hagyja az időközben összelelegedett párokat, és éjszakai portyára indul az épületben. Ekkor lesz szemtanúja annak, ahogy a gondnoknő vaskezü férje ráerőszakolja magát az egyik újonnan beköltözött lányra, cserében a szállásért. Miután másnap a lány öngyilkos lesz, a korábbi idill hamar szertefoszlik, és a lánglelkű protagonisták egykettőre olyan szereplőkké alakulnak át, akik az orosz irodalom klasszikusait idézik – karakterekké, akik még életben vannak és lélegeznek ugyan, de belül halottak.

A gondnoknő (Julia Aug), értesülve arról, hogy Zabela vallomása nyomán a férje akár börtönbe is kerülhet, nyomást kezd gyakorolni a társaságra. Előbb felajánlja Zabelának, hogy megmenti őt, ha cserében befektíti a barátaikat, majd amikor a feddhetetlen erkölcsű főhős ezt visszautasítja, az egész baráti kört kicsapatja a kollégiumból. Ekkor kezdődik meg a szereplők groteszk odisszeája, ahogy a kilakoltatás elől menekülve, lakásról lakásra járva, más bentlakó hallgatók szobáiban próbálnak megbújni. Ezzel egyidejűleg megkezdődik a karakterek morális összeomlása. A gyönyörű Nelliről kiderül, hogy képtelen egy csecsemőre vigyázni, az iszákos Ványa nemtörődömségében eltávolodik barátnőjétől, s az nagy árat fizet ezért. Az egykor szellemi fellegvárúkként szolgáló kollégium csakhamar szorító börtönné válik. Dönteniük kell: vagy továbbra is ki-

Zabela szembenéz gyengesége árával

(folytatás a 39. oldalon)

Az újraértelmező felforgató

Száztíz éve született (1912. szeptember 5.)
és 30 esztendeje hunyt el (1992. augusztus 12.)
a XX. századi zenetörténet egyik legmarkánsabb
művészetbálvány-bontogatója, az amerikai **John
Cage**, a zene külső-belső határainak kitágítója,
a művészetről kialakult több évszázados
kánonok, szakmai szentségek felforgatója.

John Cage már kamasz magántanuló zongoristanövendékként arra a következtetésre jutott – saját, hagyományos értelemben vett előadóművészi és zeneszerzői korlátozottságát felismerve –, hogy nem érdemes fáradoznia a klasszikus zenei műveltség elsajátításával, hanem a meglévő utak helyett újakat kell kitaposnia vagy a hagyományosakat inkább megkerülnie, lerövidítenie. Így vált belőle autodidakta, például nem korszakonként, hanem A-tól Z-ig kezdte el tanulmányozni, lelatolni a zeneirodalmat.

Kreatív ötletgyártó lett, minden írott-íratlan szabályt, ami előtte valamilyen módon akadémikus-frakkos létjogosultságot nyert századok hagyományainak verejtéke nyomán (előadói gyakorlatit, műfajit, formait, grammatikait, notációt, kompozíciós módszertant, esztétikait-filozófiáit stb.), fenekestül felforgatott a zeneművészetben, magát a zenét is más megvilágításba, összefüggésrendszerbe helyezve, megingatva az alkotói és előadói szerepek korábbi létjogosultságát. A korlátbontogatásban és szabadságkeresésben hatással volt rá a zen buddhizmus, a középkori misztikus Eckhart mester, a kínai Ji Csing (*Változások könyve*), az indiai zenefilozófia, az indonéz gamelánzene hangzása (a preparált zongora feltalálásakor), Satie és Webern aforisztikussága, Varèse ütőhangszeres zenéje, Luigi Russolo és társai futurista kiáltványai, Marcel Duchamp readymade elve (a műalkotássá nyilvánított használati tárgy), Robert Rauschenberg fehér vásznai (a híres csend-

darabot, a 4'33" című üres zenét ihlették), Paul Klee hagyománytalanítása, Marshall McLuhan nézetei a „globális faluról”. Henry David Thoreau is felhívta magára Cage figyelmét „a polgári engedetlenség iránti kötelességgel”, azaz hogy minden embernek kötelessége megtagadni az együttműködést és elviselni az ezzel járó büntetést, ha az állam igazságtalan politikát folytat.

Tanára, Arnold Schönberg „vágta hozzá” találóan egy alkalommal az összhangzattanban nem sok tehetséget mutató John Cage-hez, hogy sokkal inkább feltaláló, mintsem zeneszerző. Ezzel nagyjából meg is szakadt a rövid ideig tartó tanár-diák viszony közöttük, bár Cage-et sokáig elvarázsolták a szeriális zenében rejlő matematikai-szerkezeti kompozíciós lehetőségek, melyeket még évtizedekig használt és fejlesztgetett. Ennek nyomán alakította ki pl. a makro- és mikrostruktúrák egymáshoz való tökéletes arányulásán alapuló zeneépítés 25 hangos technikáját (a részt megmutatni az egészben, s az egészet tükrözni a részekben). Schönberg megjegyzésének alapja Cage családjában keresendő: apja valóban feltaláló volt, kutató, mérnök, titkos kormányprojektek közreműködője (pl. tengeralattjáró-fejlesztésekre). Cage így ír apjáról későbbi visszaemlékezéseiben: „Ő tanított arra, hogy amikor valaki azt mondja, »képtelen vagyok rá«, akkor ez mutatja meg a teendőimet.”

Az újonnan kitaposott vagy kerülőutak keresése aztán oda vezetett, hogy John Cage az egyik legsokoldalúbb, ötleteivel, előadásaival világszerte egyik legnagyobb hatású szabadság-figurává vált. Neoavantgárd, neodadaista, experimentális és elektronikus zenei törekvései, performanszai, provokáló szakmai írásai (pl. hogy „Beethoven tévedett, és hatása, mely legalább annyira általános, mint amennyire sajnálatos, bomlasztó volt a zeneművészet számára. (...) A beethoveni harmónia-struktúra lényegét jelentő tonalitás ötven-hetvenöt év alatt szétesett, és ez felszínre hozta az atonalitás gondolatát”), „talált tárgyas” ütőhangszeres zenéje, aleatóriája (a véletlen-

re bízott zenei folyamat, szubjektumtalanítás) minden valamirevaló kortárs zeneszerzőben nyomot hagyott. Cage a zajt ugyanúgy a zene részévé emelte, mint a csendet, mindezt az univerzum összes létező hangja egyenjogúságának keresésében.

Ez a szabadság-figura adott új „work in progress” (a zenemű mint folyamat) ötleteivel egyebek mellett friss, meglévő rendszereken túlra dobantó alternatívát a meggyökeresedett kései totális szerializmus spekulánsainak Nyugat-Európa legmarkánsabb kortárs zenei központjában, Darmstadtban 1958-as előadásaival. Különösen nagy értéket képviseltek a fennálló zenei gondolkodást minduntalan felforgató elvei a vasfüggöny mögötti korlátozott-cenzúrázott zeneszerzők számára. E látogatásai során valósággal új lázadó „hívők” titkos csoportjait toborozta például az 1963-as Zágrábi Zenei Biennálén vagy az 1964-es Varsói Őszi Fesztiválon. Magyarországon 1986-ban járt, a Szombathelyi Nemzetközi Bartók Szemináriumon, szintén komoly nyomokat hagyva. Magyarországi hívei között volt az idén január 20-án sajnos elhunyt Wilhelm András zeneszerző-zenetudós, aki világszerte elismert Cage-szakértő lett, valamint az Amadinda ütőegyüttes.

A teljesség igénye nélkül pillantsunk bele Cage életútjába. Diákként író szeretett volna lenni, ezért kollégiumi tanulmányait megszakítva Európába utazott élményeket gyűjteni. Amerikaiként jellemzően Párizs volt úti célja. Itt a gótika, a modern építészet és kortárs képzőművészet (Max Ernst, Marcel Duchamp, utóbb, Amerikába visszatérve Peggy Guggenheim körei, Jasper Johns, Robert Rauschenberg) kezdte érdekelni, mindez

John Cage (1947)

hatással volt későbbi különös partitúráira, grafikus notációjára is, illetve ő maga is festett. Szintén Párizsban ismerkedett meg Lazare Lévy (a Conservatoire tanára) nyomán Sztravinszkij és Szkrjabin zenéjével. Tizenkilenc évesen visszatért Los Angelesbe, a már említett Schönberggtől vett órákat (1934–37, Dél-kaliforniai Egyetem). Schönberghez Richard Buhlig, Henry Cowell, Adolph Weiss óráin, tanácsain át vezetett az út. Oskar Fischinger absztraktfilm-rendező hívta fel először figyelmét a különféle tárgyakban lakozó és előcsalogatható sajátos lélekre, ennek nyomán kezdett Cage a kéznél levő használati tárgyakra (smirglin húzogatót száraz ágak, gyűrögetett újságpapírok, autó-fékdobok stb.) ütőhangszeres zenét írni (*Living Room Music*).

Baráti körével ilyen, gyakorta amatőr „ütőhangszeres” együtteseket szervezett, ekkor ismerte meg későbbi feleségét is, Xenia Andreyevna Kashevaroffot (1935–1945 között voltak házasok). Cage későbbi (azonos nemű) élettársa Merce Cunningham táncos-koreográfus lett, akinek társulatával végigtúnézták szélében-hosszában az Egyesült Államokat, egészen 1952-ig. Cunninghamet a seattle-i Cornish Schoolban ismerte meg, itt kezdett Cage kortárs tánchoz ütőhangszeres zenét komponálni, ide kapcsolódik a preparált zongora felfedezése is.

1938-ban egy ütőhangszeres darabot rendelt tőle Syvilla Fort, de a színpadon nem volt elég hely egy együttes felállításához, ezért Cage a rendelkezésre álló zongorán kezdett kísérletezni, hogy afrikai népzenei jellegű ütőhangszeres hangokat csaljon elő egy bacchanale-hoz. Hamarosan átalakította a zongorát perkussziós együttesé úgy, hogy mindenféle apró tárgyat (csavarok, gumik, papírdarabok stb.) helyezett a húrok közé a hangszínek megváltoztatására. Legalább 40 preparált zongorás művet hozott még létre az évtizedek során, a legjelentősebb a *Szonáták és interlúdiumok* ciklus, valamint preparált zongorás versenyműve. Lou Harrisonnal való megismerkedése nyomán írta első, úgymond véletlen-zenéjét, a *Double Musicot*, amelyben adott időtartamra ketten egymástól függetlenül komponáltak zenei anyagot, majd ezeket összejelezték.

Cage a II. világháború idején elhatározta, hogy szerencsét próbál a keleti parton. New Yorkba indult, de útba ejtette Chicagót is, és

(folytatás a következő oldalon)

Az újraértelmező felforgató

(folytatás az előző oldalról)

1941–42-ben otthagadt tanítani Moholy-Nagy László School of Designjában, valamint elkezdte a CBS-nél első rádiós elektronikus és konkrét zenei kísérleteit. A New York-i kegyetlen forgatagban ínséges évek várták. A már említett Cunningham-társulattal való turnézás húzta ki némileg az anyagi nehézségekből.

A II. világháború utáni csendkeresésben és egy rendezettebb világ újratelendítésében talált rá a keleti filozófia (India, Kína) természetelvűségére, a kínai *Változások könyvével* alapozta meg a válaszkereséseket a kompozíciós munka teljes folyamatában oly módon, hogy a jóslásra, a véletlenre bízta zeneszerzői döntéseit, a létrehozandó darabok mozzanatainak megtervezését az alkotói szándéktól függetlenül. Gita Sarabhai indiai zenészt 1946-ban ismerte meg, hatására kezdte olvasni Ananda K. Coomaraswamy esszéit Eckhart mester középkori misztikusról. Ekkor fordult esztétikája a zenében rejlő csend, a zene békét és szeretetet sugárzó, léleképítő szerepének keresése felé. New York lüktetése közepette nyugalmat keresni, erről a kettősségről írta Lower Manhattan-beli lakásában, mely az East Rivernél „...a városnak hátat fordítva a víz és az ég felé néz. E visszavonultság nyugalma késztetett szembenézni a kérdéssel: Mi végre ír az ember zenét?”

New Yorkban Morton Feldman baráti körében David Tudor, Christian Wolff és Earle Brown társaságában közös úttörői lettek az amerikai elektronikus és konkrét zenei kísérleteknek (*Project of Music for Magnetic Tape*). 12 rádióra és 24 „előadóra” komponálta pl. az *Imaginary Landscape* sorozat 4. darabját. Ennek rögzített a partitúrája (tehát a hangerő- és frekvenciakeresés-tekergetés), de nyilván az előadás időpontjától és helyszínétől függően más-más a hangzó eredménye. 1949-ben Párizsban Boulezzel és Schaefferrel is találkozott, és Európa további jelentős experimentális zenei központjait (Köln, Milánó) is sorra látogatta 1954-ig.

A '40-es évek végén a Columbia Egyetemen Daisetz Suzuki előadásai hatására vált elkötelezett hívévé a zennek. A Harvardon tett látogatása során felfedezte egy ún. süketszóban, hogy az abszolút csend nem létezik (a legtökéletesebb hangszigeteltségben is hallot-

ta saját szervezetének működését). 1952-ben visszavonhatatlanul megszületett minden idők legmerészebb zenei antiopusa, a 4 perc 33 másodperc időtartamú és című háromtételes darab, melyben Cage egyetlen hangot sem ír elő, azaz átadja a teljes lehetőséget a környezet minden más háttérhangjának a „szereplésre”. Cage egyébiránt az '50-es években kezdett komoly gombaszakértővé válni. A városi legenda szerint egy alkalommal megkérdezték tőle, miért a gombaszatot választotta a zenei szakma mellé hobbinak, mire azt felelte: egyszerűen felütötte a szótárat, és a music szó mellett közvetlenül a mushroom (gomba) állt.

Az elektronikus és konkrét zene révén kezdte foglalkoztatni Cage-et a kollázs technika is. Joyce *Finnegans Wake*-jéből pl. egyszerűen kiírta az összes hangeseeményre vonatkozó szót vagy részletet, felvette az adott hangeffektusokat, és összevágta, kikeverte belőle a *Roaratorio* c. munkáját. A Frankfurter Opera által rendelt darabjaiban (*Europas*) is kollázs technikával járt el, amikor az ismert európai operairodalom részleteit vágta össze valószínűs szinkretikus cirkusszá. Mindemellett folyamatosan közölt tanulmányokat és zenéjéhez hasonló experimentális írásokat. Már az '50-es évektől foglalkoztatta a különféle kortárs művészeti ágakat egyesítő happeningek, performanszok létrehozása.

A '60-as évek meghozták a szakmai elismeréseket számára, és számos publikációja, elméleti, esztétikai, kortárs irodalmi írása látott napvilágot (kedvelt műfaja volt a mezosztichon). 1966-tól az Illinoisi Egyetemen és Cincinnati-ban is felkérték tanítani, és a Peters zeneműkiadó is elkezdte megjelentetni egyes műveit, melyek így a világon mindenhol eljutottak. 1969-től kortárs festőként is számon tartja a szakma – zeneműveikhez hasonlóan itt is a véletlent hívta segítségül az alkotási folyamatban. Kései alkotói korszakában az aleatória és a minimalizmus is szerepet kapott az ún. *Number Pieces* sorozatában, a darabokat voltaképp csak a címük (kizárólag az előadók számát jelölte meg) és a kísérletezési kedv köti össze.

Cage egyik nyitott művéből épp most is szól egy hosszabb szünetjel „hangja” a németországi Halberstadtban, ahol igazán komolyan vették az *As SLOW as Possible* (ASLSP)

Derült égbolt alatt indul az új évad

Hagyománynak is mondhatjuk, hiszen több éve már **Nagy Kálmán** hegedűművésszel beszélgetünk a kezdődő szimfonikus zenei évad előre látható programjáról. Ezúttal is a Nagyváradi Állami Filharmónia koncertmesterét kérdeztük.

– Az idén egy kissé eltérően alakult az előző évad zárása után a nyári zenei program, jobban mondván nem is beszélhettünk igazi évadzárásról, inkább egybeolvasásról. Miért sikeredett ilyen sajátosra az idei év?

– Ha megmarad a jelenlegi megyei vezetés, akkor valószínűleg ezentúl ilyen beosztásra, vagyis egybefolyó évadokra számíthatunk. Már tavaly is volt nyári program, akkor a *European Music Open* nevet viselte, Alexandru Badea szervezte meg, de vele a városvezetés megszakította a kapcsolatot. Az idei *Sounds of Oradea* rendezvényekre sikerült felkérni David Giménez Carrerast, a világhírű operaénekes unokaöccsét. A nyári koncertek első műsorát a Chaplin-filmek zenéjéből állította

össze *Charlie mosolya* címmel, szólistaként pedig a Stradivari-hegedűn játszó Philippe Quint szerepelt, a másik előadást, *Az opera találkozása a Broadwayvel* címűt ő maga vezényelte. Mindkettő a várban volt.

– Köszönöm a helyszín említését, ugyanis épp erre szeretnék rákérdezni. Miért nem a filharmónia saját termében zajlanak ezek a műsorok?

– A válasz nagyon egyszerű: a megyei vezetőség elvárja, hogy mi töltsük meg élettel a város kulturális tereit. Ezelőtt két évvel olyasmi is elhangzott, hogy a heti egy szimfonikus hangverseny mondhatni semmi, ki kellene mennünk – ha nem is épp naponta, de gyakran – a városközponti villamosmegálló környékére, és ott játszani – a járókelők öröme. A zenészek akarata ellenére van ez az elvárás, de még mindig nem sikerült megértetnünk, hogy egy-két nagy koncertet valamilyen összehozhatnánk kint, a városban, de semmi esetre sem ilyen sűrűn. Feltehetőleg ezért alakult ez az idei egybefüggő évadsor, de most már közeleg a 2022/23-as évad nyitó-

(folytatás a következő oldalon)

– Amilyen lassan csak lehetséges) c. munkájának tempó-előírását: egy erre a célra felállított helyi orgonán 2001-ben kezdték el játszani, a legutóbbi hangjegy idén február 5-én szólalt meg belőle, ezt most néhány hónap szünet követi, a darab teljes előadása várhatóan 2640-ben fejeződik majd be.

Végül szóljunk John Cage műveinek néhány nagyváradi vonatkozásáról. Krzysztof Komarowski (sz. 1961) lengyel zeneszerző, muzikológus, a Rzeszówi Egyetem zeneművészeti karának oktatója a Nagyváradi Egyetemen játszott egy Cage-darabot 2006. június 22-én (vagy 23-án), a *Music for Marcel Duchamp*-ot, előírt preparált zongorásan. A Debreceni Egyetem zeneművészeti karának hallgatóiból álló Sonus ütőegyüttes (Holló Miklós, László Attila, Tamás Szabolcs, Szabó

István művészeti vezető) 2007. október 18-án a *Second Construction*-t adta elő a filharmóniában (ahogy azt kell, a lavór vízbe mártott gong-glissandóval, fémhengergörgetéses tremolóval a zongorahúrokon stb.). A filharmónia szimfonikus zenekarának „előadásában” pedig a kortárs zenét és benne a hatáskezelést kedvelő Romeo Rîmbu karmester vezényletével a *4'33"* is „megszólalt” – hangtalanul, mindhárom tétellel, 2014. június 26-án a bérletes hangverseny nyitódarabjaként. De aki Nagyváradon személyesen is keresi John Cage-et, az térjen be a Posticum Jazz Landjébe, ott van a falon a teljes alakú szilutettje egy kiragadott moziképkocka-plakáton, a hely szelleméhez-lelkiségéhez illő csend és zen jegyében.

Tóth Gábor

Derült égbolt alatt indul az új évad

(folytatás az előző oldalról)

koncertje, szeptember 15-én Carl Orff remekművével, a *Carmina buranával*. Ettől kezdve indul be ismét a nagyváradi zenekedvelők által már megszokott, csütörtök esti szimfonikus koncertek sora.

– Van-e az idén szimfonikus zenével kapcsolatos évforduló, mert az úgynevezett évfordulós emlékkoncertek mindig nagyon sikeresek szoktak lenni?

– Van, igen: César Franck születésének 200. évfordulójára december 8-án fogunk emlékezni, a szerző d-moll szimfóniájával, ezt megelőzően pedig, október 27-én Răzvan Stoica szintén Stradivari-hegedűn adja majd elő Paganini 4. hegedűversenyét, amelyet Váradon még soha nem játszottak, de idén ezzel emlékezünk a szerző születésének 240. évfordulójára.

– A vendégművészeket illetően változott-e a vezetőség szemlélete, mert emlékszem, hogy amikor felmerült az utcai muzsikálás, akkor elég vehemensen arról is szó esett, hogy önerőből kellene megoldani a karmesterek és szólisták verbuválását, mert nincs fölösleges pénz a nagy nevek felvonultatására.

– Igen, szerencsére ez a ferde látásmód is többé-kevésbé helyreállt, úgyhogy az évadnyitó koncert karmestere Cristian Spătaru lesz. Ő Bécsben él, már járt Váradon, és a mostani évadban még egyszer meg fogjuk hívni. A már ismert, de Váradon rég nem vezényelt karmesterek közül szeptember 22-én Paul Mann fog Csajkovszkij-szimfóniát, Theo Wolters pedig március 2-án Brahmsot vezényelni. Fiatal karmesterek közreműködésére is számíthatunk, például a nagy reményű Alekszej Mihajlenkóra. A Ciprian Marinescu szervezte tavaszi fesztivál idei vendégeit is jól ismerik a váradi zenekedvelők: Tiberiu Soare karmester három koncerten is fellép majd, március 28-án, 30-án és április 13-án, a meghívott szólisták közül pedig kiemelném a hegedűs Alexandru Tomescut és Valentin Șerbant, Ștefan és Marin Cazacut (ők apa és fia, mindketten csellisták), Constantin Sandu zongoristát. A szintén zongorista Josu de Solaun február 23-án fog Gershwin-t játszani, a hegedűs Bogdan Zvorișteanu pedig a genfi Suisse Romande Zenekar koncertmestere,

és Váradon Beethoven hegedűversenyét fogja előadni.

– A különböző változások mennyire jelennek meg a zenekar összetételében?

– A zenekar összetétele sajnos nem változott, nagyjából ugyanazok maradtunk, pedig a műsorral felállított mércénk jóval több tagot igényelne. A két állandó és valóban sokat foglalkoztatott karmester, Jankó Zsolt és Romică Râmbu is maradt.

– A műsor összeállítása mennyire közös munka?

– Az új évadban egypár koncert – például az évfordulós hangversenyek – még Kurucz Tibor művészeti igazgatói idejéből maradt, viszont ettől az évadtól megszűnt ez a tisztség, úgyhogy a többi műsort az új menedzsmant állítja össze.

– Az elmondottakból úgy tűnik, hogy a vezetés körüli problémák elcsitultak. Tévedek?

– Nem, valóban elcsitultak, és reméljük, hogy az akkoriban a megyei tanács lobogtatta sötét felhők helyett az idei évadunkra már a derült ég fog végig felvigyázni. Szerencsére a munkakedvünk megvan, és a zenekar bármennyire fáradt is a kis létszám és a nyári programok miatt is, de mivel a tagság az utóbbi években megfiatalodott, ifjú kollégáink lendületének köszönhetően – ha többen túlélő üzemmódban is – friss erőkkel kezdjük az új évadot.

Molnár Judit

A mignon nem minyon

Május végén jelent meg a *Top 2500 francia–magyar szótár* és a *Top 2500 magyar–francia szótár* a budapesti Tinta Könyvkiadó gondozásában. A szerzőt, **Bárdosi Vilmos** professzort a kiadó igazgató-főszerkesztője, Kiss Gábor kérdezte.

– Számos francia–magyar és magyar–francia szótár címlapján olvashatjuk a nevét szerzőként, szerkesztőként. Hol és miért szerette meg a francia nyelvet?

– Szombathelyi gimnáziumi franciatanárromnak, Szemző Magda tanárnőnek köszönhetek mindent, aki lenyűgöző személyiségével és tudásával megszerettette velem a francia nyelvet és kultúrát, meghatározva ezzel egyetemi szakválasztásomat és több mint négy évtizedes egyetemi pályámat is. Az ELTE francia szakán pedig olyan tanáregyenisések mélyítették el bennem ezt a szeretetet, mint például Kelemen Tiborné, Gáldi László, Süpek Ottó, Szabics Imre, Tamás Lajos.

– Negyvenhatodik évét tölti az ELTE Bölcsészkarának Francia Tanszékén. Ritka az ilyen hűség a munkahelyhez... Hogy tekint vissza erre a hosszú időszakra?

– Biztonságot adó, szerető családi körben eltöltött és inspiráló munkában bővelkedő, boldog évtizedek voltak az oktatás, a kutatás

Bárdosi Vilmos
és a kiadó
vezetője,
Kiss Gábor

és a tudományszervezés területén egyaránt. A francia nyelv és nyelvészet tárgykörében tartott egyetemi óráim a hallgatói kérdések, vizsgajelzések alapján egyben háttérét adták kutatói tevékenységemnek is, amely elsősorban a nyelvek sava-borsát adó szólások, közmondások vizsgálatára, valamint az ezeket is megjelenítő egy- és kétnyelvű szótárak szerkesztésére összpontosult. Pályámat jellemezni leginkább Marcus Aureliusnak az *Elmélkedések* című munkájában olvasható bölcsességgel tudnám: „Szeresd a magad kis mesterségét, amibe beletanultál, és találd benne kedvedet. Ami még hátravan életedből, úgy éld le, hogy minden dolgodat teljes lelkedből az istenekre bízod, és az emberek közül egynek sem vagy sem zsarnoka, sem szolgája.”

– A francia nyelvnek a világban elfoglalt helye igen sajátos: egy időben úgy vélték, a szellemtudományok és a diplomácia meg sem lehetne nélküle. De hadd kérdezzek erről egy közelmúltbeli esemény kapcsán. Az ELTE elődjét Pázmány Péter alapította 1635-ben. Erre emlékezve az egyetem szenátusa május elején ünnepi közgyűlést hívott össze, s ezen ön tartotta a szakmai előadást saját kutatási területéről, Néhány gondolat a francia nyelv múltjáról, jelenéről és jövőjéről címmel. Miről esett ebben szó?

– Egy nagyon nagy múltú nyelv kialakulásának legfontosabb csomópontjait igyekeztem felvázolni. A gall alapú és germán nyelvekkel is keveredő francia nyelv a népi latinból származik, és a klasszikus latin nyelv „árvajaként” a legkevésbé latin jellegű az újlatin nyelvek között. Alighogy megszületett a protofranciának nevezhető „rusztikus” nyelv, a XI. században már világhódító útra is indult – először Angliába, majd a Szent Bertalan-éjt (1572) követő vallásháború protestáns menekültjei által eljutott Svájcba, Hollandiába, Németországba, de még Észak-Amerikába is. A XVI. század közepére a francia már a közigazgatás hivatalos nyelve, egy évszázaddal később pedig a klasszikus irodalmi nyelv kialakítóinak hatására már alig különbözik a mai franciától. Globális pozíciói a XX. században rendültek meg. A világangol hódítására a franciák a többi között

(folytatás a következő oldalon)

A mignon nem minyon

(folytatás az előző oldalról)

➤ a nyelv rugalmas modernizálásával igyekeznek válaszolni, hogy nyelvük a „globish” reális alternatívájaként jelen lehessen a jövőben is. Egy olyan nyelvnek ugyanis, amely magára a globalizálódott globalizáció szóra is külön francia szót – mondialisation – alkotott, minden esélye megvan erre.

– Most egyszerre két Top szótár is megjelent az ön szerkesztésében. Mit tartalmaznak ezek?

– A Top 2500 francia–magyar szótár egye-
síti a szótárak és a társalgási könyvek nyújtotta előnyöket. A francia nyelv 2500 olyan alapvető szavát tartalmazza, amelyek segítségével a nyelvhasználó könnyen elboldogulhat a mindennapi életben. A szótárban az alapszókincs szavai, fordulatai mellett helyet kaptak a fran-

A Bárdosi Vilmos és Chmelik Erzsébet szerzőpáros Top 2500 francia–magyar szótár című munkája

A szótárszerkesztő A francia nyelv lexikonának is társszerzője

cia kultúrát, életmódot felidéző, ikonikus kifejezések, valamint a mindennapi életünket meghatározó, újabb keletkezésű vagy divatos elemek is. Ez a szótár minden egyes francia címszónak megadja a helyes kiejtést, főnevek esetében azok nemét, rendhagyó többes számát és a magyar megfelelőjét. A címszavak jelentését egy-egy találó francia példamondattal és azok hű magyar fordításával világítja meg, továbbá – igazi újdonságként – esetenként szócikk-közi információs ablak formájában kiegészítő nyelvtani, lexikai és nyelvhasználati érdekességekkel is szolgál. A szótár végén található függelék a magyar anyanyelvűek számára további információkat tartalmaz a gyakori magyar–francia lexikai ún. hamis barátokról, a francia igékről, azok ragozási módjairól néhány gyakori rendhagyó francia ige ragozási mintájának bemutatásával.

– Ez a szótár már jó kiindulási alap volt a párja, a Top 2500 magyar–francia szótár elkészítéséhez?

– Igen. Az utóbbi felépítése, fő jellemzői megegyeznek az előző kötetével, csak itt a bemeneti irány a magyar nyelv, bal olda-

BOISSON

34

BOISSON [boászõ] n fn

✦ Tu veux une **boisson** rafraîchissante ?

BOÎTE [boát] n fn

✦ Je collectionne les **boîtes** colorées.

BOMBE [bõb] n fn

✦ La **bombe** atomique utilise l'énergie nucléaire.

BON, BONNE [bõ, bon]

✦ C'est une très **bonne** idée !

BON MARCHÉ [bõ mãrsé]

✦ Noé n'achète que des produits **bon marché**.

ITAL

✦ Kérsz egy üdítőitalt?

DOBOZ

✦ Gyűjtöm a színes **dobozokat**.

BOMBA

✦ Az atom**bomba** a nukleáris energiát használja fel.

JÓ

✦ Ez nagyon **jó** ötlet!

OLCSÓ

✦ Noé csak **olcsó** termékeket vásárol.

BON MARCHÉ

A **bon marché** melléknév változatlan alakú, tehát sem nemben, sem számban nem egyeztetjük, ugyanakkor fokozható: *une veste bon marché* 'olcsó zakó', *des chaussures bon marché* 'olcsó cipő', *Ma veste est meilleure marché que la tienne.* 'A zakóm olcsóbb, mint a tied.' A beszélt nyelv előzeretettel helyettesíti a szerkezetet a *pas cher/chère, moins cher/chère* alakokkal: *une veste pas chère, des chaussures pas chers, Ma veste est moins chère que la tienne.* Ilyenkor természetesen nemben és számban egyeztetni kell.

BONHEUR [bonõr] h fn

✦ Un enfant, c'est que du **bonheur** !

BONJOUR ! [bõzsúr] h fn

✦ **Bonjour**, tout le monde !

BOLDOGSÁG

✦ Egy gyerek csupa **boldogság**!

JÓ NAPOT!

✦ **Jó napot** kívánok mindenkinek!

BONJOUR !

A legáltalánosabb köszönés a franciában a *Bonjour* ! 'Jó reggelt!', *Jó napot!* és a *Bonsoir* ! 'Jó estét!', *Jó éjszakát!* A franciák a köszönés szempontjából tehát nem négy, csak két részre osztják a napot: ha világos van, akkor *bonjour*-t, ha sötét, akkor *bonsoir*-t köszönnek egymásnak. A *bonjour*-t csak érkezéskor használják, a *bonsoir*-t azonban távozáskor is. *Bonne nuit*-t (jó éjszakát) csak az együtt lakók kívánnak egymásnak – közvetlenül elalvás előtt.

BONNET [bone] h fn

✦ Noé portait un **bonnet** noir.

BONSOIR ! [bõszõár] h fn

✦ **Bonsoir** et amusez-vous bien.

BORD [bor] h fn

✦ Ma mère s'est assise au **bord** du lit et s'est mise à raconter.

BORD DE (LA) MER [bor dõ (lá) mer] h fn

✦ Tu veux qu'on aille au **bord de la mer** ce week-end ?

BOTTE [bot] n fn

✦ Tu auras besoin de bonnes **bottes** si tu veux t'installer au Canada !

SAPKA

✦ Noé feketé **sapkát** viselt.

JÓ ESTÉT!

✦ **Jó estét** és jó szórakozást!

SZÉL

✦ Anyám leült az ágy **szélére**, és mesélni kezdett.

TENGERPART

✦ Akarod, hogy elmenjünk a **tengerpartra** a hétvégén?

CSIZMA

✦ Szükséged lesz jó **csizmákra**, ha Kanadában akarsz letelepülni!

lon állnak a magyar szavak. A szótár minden egyes magyar címszónak megadja a szófaját, főnevek esetében azok toldalékváltozatait, igéknél azok főnévi igenévi alakját, továbbá francia megfelelőjét. A magyar címszavak jelentését itt is egy-egy példamondat, tipikus helyzetmondattal és azok hű francia fordítása világítja meg, továbbá szócikk-közi információk ablakban itt is megjelennek a kiegészítő nyelvtani, lexikai és nyelvhasználati érdekességek. A szótár végén található függelék pedig – elsősorban a nem magyar anyanyelvűek számára – további információkat tartalmaz a magyar ábécé betűiről és azok kiejtéséről, a főnevek esetragozásáról, a névmások ragozásáról, a tő- és sorszámnevekről, a magyar igeragozásáról, valamint a gyakori magyar–francia lexikai ún. hamis barátokról.

– A 2500 szó valójában mennyi a nyelv szótengeréből?

– Ha például az egykötetes, egynyelvű francia értelmező szótárakra gondolunk (La-

A magyar nyelv iránt érdeklődő franciáknak is ajánlható a professzor új kötete, a *Top 2500 magyar-francia szótár*

rousse, *Petit Robert*), akkor bizony ez nem sok. De ha azt tartjuk szem előtt, hogy a mindennapi kommunikációnk során nem nagyon használunk 2000–3000 szónál többet, akkor nem is olyan elhanyagolható mennyiség. A probléma inkább az, hogy nem ugyanazt a 2000–3000 szót használja minden ember, hisz más és más például az életkora, a képzettsége, a foglalkozása.

– A múlt század '90-es éveitől – főleg az angol szótárszerkesztők – egyre több grammatikát, nyelvtant sűrítenek bele a szótárba, így ezek a szótárak már szinte nyelvtankönyvként is használhatók. Élt ezzel a lehetőséggel?

– Igen, erre utaltam fentebb a szócikk között álló információk ablakok keretében megadott kiegészítő nyelvtani, lexikai és nyelvhasználati érdekességek kapcsán.

– Ön társszerzője A francia nyelv lexikonának. Mondhatjuk, hogy ez a két szótár mini lexikon is a francia és a magyar nyelvről?

– Ez csak erősen korlátozott mértékben igaz – és nem csak a terjedelem miatt. Ne felejtjük el, hogy A francia nyelv lexikona 638 oldalon nyújt nyelvtani, lexikai, nyelvhasználati, továbbá kultúrtörténeti érdekességeket csak a francia nyelvről.

– A függelékben van egy „hamis barátok” című rész. Talán nem mindenki találkozott még a kifejezéssel...

– A „hamis barátok” nyelvészeti értelemben olyan szópár, melynek tagjai különböző nyelvek, alakjuk hasonló, de jelentésük különböző. E szavak „barátoknak” tűnnek, amelyek tanulás nélkül is felismerhetők, de éppen a megtévesztő hasonlóság miatt a nyelvtanulók gyakran (egy másik nyelvben megtanult értelmet adva nekik) tévesen használják őket, ez aztán félreértésekhez vezet. E szópárok elemei tehát csak látszólag vagy csak részben felelnek meg egymásnak. Ilyen például a francia mignon [ejtsd: minyon] szó, amelynek jelentése: aranyos, helyes, bájos és a magyar minyon szó esete.

– Kiknek ajánlja a szótárakat?

– A francia–magyar és tükördarabja, a magyar–francia szótár hasznos lehet mindazoknak, akik most kezdenek ismerkedni a francia nyelvvel, de azoknak is, akik korábbi nyelvtudásukat kívánják fölfrissíteni, továbbfejleszteni, sőt még a magyar nyelv iránt érdeklődő francia anyanyelvűeknek is.

31 BÁTORSÁG	
BÁNYA fn ~k, ~t, ~ja ♦ Ma már csak nagyon kevés bánya működik.	MINE [min] n fn ♦ Aujourd'hui il n'y plus que très peu de mines qui fonctionnent.
BÁR fn ~ok, ~t, ~ja ♦ Noé törzsvendég ebben a barban .	BOÎTE DE NUIT [boát dö nüi] n fn ♦ Noé est un habitué de cette boîte de nuit .
† BÉR – BOÎTE DE NUIT A magyar bar szó jelentése 'éjjeli, rendszerint táncos mulatóhely, lokál', amit franciára tehát a boîte de nuit kifejezéssel kell fordítani. A francia bar főnév a francia életforma olyan jellegzetes intézményét jelöli, ami egyszerűen berendezett kis vendéglátóhely, ahol a pultnál vagy a kis asztaloknál kávé, aperitifet lehet fogyasztani. Többségük már korán kinyit, így egy gyors reggeli (például <i>café-crème</i> és <i>croissant</i>) elfogyasztása is lehetséges. Ebédlődében pedig valami gyorsan fogyasztható étel, például klasszikus francia szendvics (<i>baguette jambon-beurre</i>) vagy a jellegzetes <i>croque-monsieur</i> 'ropogósra süttött sajtos, sonkás szendvics' rendelhető. Lásd még: KÁVÉZÓ – CAFÉ.	
BÁRÁNY fn ~ok, ~t, ~a ♦ Soha nem eszem bárán tyt vagy borjút, inkább a szárnyasokat szeretem.	AGNEAU [ányó] h fn (tsz: AGNEAUX [ányó]) ♦ Je ne mange jamais de l' agneau ou du veau, je préfère la volaille.
BARÁT fn ~ok, ~ot, ~ja, BARÁTNŐ fn ~k, ~t, ~je ♦ A legjobb barátom még mindig nőtlen. ♦ Amikor lerobbant a kocsim, elsőnek Zoé barátnőmet hívtam fel.	AMI, AMIE [ámi, ámi] h/n fn ♦ Mon meilleur ami est toujours célibataire. ♦ Quand ma voiture est tombée en panne, j'ai appelé mon amie Zoé en premier.
† BARÁT, BARÁTNŐ – AMI, AMIE A bizalmas stílusú beszédben, 'haver' jelentésben, a <i>le copain, la copine</i> szavak is igen gyakoriak: Majdnem minden barátom és barátnőm külföldre költözött. 'Presque tous mes copains et toutes mes copines sont partis vivre à l'étranger.'	
BARÁTSÁGOS mn ~ok, ~t v. ~at, ~an ♦ A két csapat barátságos mérkőzésen találkozott.	AMICAL, AMICALE [ámikál, ámikál] {h tsz: AMICAUX [ámikó]} ♦ Les deux équipes se sont rencontrées en match amical .
BARNA mn ~k, ~t, ~n ♦ Zoé barnára melírozhatta néhány hajtincset. ♦ Az eladó egy barna nyakkendőt ajánlott neki.	BRUN, BRUNE [brö, brün], MARRON [márö] ♦ Zoé s'est fait faire quelques mèches brunes . ♦ La vendeuse lui a conseillé une cravate marron .
BAROMI, BAROMIRA hsz ♦ Noé baromi jól játszott. ♦ Baromira elégedett vagyok.	VACHEMENT [vásma] ♦ Noé a vachement bien joué. ♦ Je suis vachement content.
BÁTOR mn bátrak, bátrát, bátran ♦ Ez nem túl bátor részedről.	COURAGEUX, COURAGEUSE [kurázsó, kurázsöz] ♦ Ce n'est pas très courageux de ta part.
BÁTORSÁG fn ~, ~ot, ~a ♦ Bátorság kell ahhoz, hogy azokba az országokba utazzon valaki.	COURAGE [kurázs] h fn ♦ Il faut du courage pour aller dans ces pays-là.

Illatszerkisüzem Székelyhídon

Nagy meglepetéssel értesültem arról, hogy illatszereket előállító kisüzem működik Székelyhídon. Ezért nem sokat gondolkodtam, és felkerestem tulajdonosát, **Dávid Gabriellát**.

Dávid Gabriella Margittán született 1986. szeptember 11-én, óvodába és III. osztályos koráig iskolába is ott járt, utána édesanyjával Nagyváradra költözött. Itt elvégezte az általánost az Onisifor Ghibuban, intenzív francia nyelv szakos osztályban, majd a Mihai Viteazul Műszaki Középiskolában érettségizett. Ezután Bukarestben a Christine Valmy Nemzetközi Akadémián kozmetikát tanult.

– Az egyik tanárnőm Ana Aslan vegyész volt, tőle tanultam meg, hogyan készítsünk krémeket, a recepteket. Miután hazajöttem, nem dolgoztam a szakmában, egyetemem végeztem előbb közgazdasági, majd jogi szakon, valamint pszichológiát is tanultam, aztán jött a mesteri, majd a doktor fokozat megszerzése. Bukarestben doktoráltam bioközgazdaságtanból, s az alatt a három év alatt

Dávid Gabriella
illatszerész

a fővárosban laktam, és együttműködtem egy céggel, amely kollagéngyárat épített egy nyertes pályázat révén. Készterméket kellett létrehozniuk az általuk előállított kollagénből, és így jött az ötlet, hogy csináljunk kozmetikai termékeket. Vegyészekkel együtt fejlesztettünk ki egy gyönyörű kollekciót, komplex arckezelést, amelynek hét termék a része.

Miután doktorált, 2018-ban, Gabriella hazajött, és lehetősége nyílt egy vállalkozói pályázaton részt venni. Egy kozmetikai gyár létrehozására pályázott, és nyert. 2019 januárjában alapította meg a cégét, de mire működni kezdhett volna a kisüzem, jött a világjárvány.

– *Milyen termékeket akart itt gyártani?*

– Az első ötlet kozmetikai készítmény volt: összeállítottunk két olyan ajakápolót, aminek a három hónapos használatával ugyanazt a hatást lehet elérni, mint a beinjekciózással. Ám ezzel nincs injekció, nincs orvosi beavatkozás. Aztán ezt az ötletet a parfümgyártásra cseréltük. De a koronavírus-világjárvány kitörése miatt gyorsan át kellett állni, mást kellett előállítani, hiszen tudtuk, hogy a járvány idején senki sem vásárol majd parfümöt. Ekkor kézfertőtlenítőt kezdtünk gyártani. Igazából ez volt az első termékünk. Most lakásillatosítót készítünk tíz illatban, és dolgozunk egy női és egy férfi parfümön is, de ezek a termékek még vizsgálati szakaszban vannak, mivel az egészségügyi minisztérium a járvány miatt felfüggesztette egy csomó laboratórium tevékenységét. A termékcsalád lesz az Erdély csokra: ez magában foglalja majd a kétféle parfümöt, a lakásillatosítót és szójagyertyát.

– *Miért éppen Székelyhidat választotta, miért ott alapította a kisüzemet?*

– Egyrészt volt ott egy bérelt üzlethelyiségünk, ebben működik most az üzem, a bérleti díj is elfogadható, másrészt azért is választottuk ezt a várost, mert csendes, jó hely. Az üzemben egyelőre egyedül dolgozom, nem engedhetek meg magamnak alkalmazottat, mivel a felhasznált alapanyagok borzasztóan drágák. No meg én nagyon-nagyon odafigyelek

a termékekre, a receptben előírt standardokat betartom, de féltő, hogy ha jön egy alkalmazott, nem azt a mennyiségű alapanyagot fogja felhasználni, hanem kevesebbet vagy többet. Ezt nagyon fontosnak tartom, én biztonságot szeretnék magamnak is, a vevőnek is; azt szeretnénk, ha a vevők határtalanul meg volnának elégedve termékeinkkel. De úgy igazából meg sem érzem, hogy egyedül dolgozom, szeretem, amit csinálok, és tudom, hogy amit elkészítek, az megfelel a vásárló igényeinek.

Az illatszergyáros egyébként szinte naponta ingázik autóval, az úgynevezett papírmunkát Váradon végzi el. Ebből pedig igen sok van.

– Mindenféle engedélyre szükség van, s mivel az alapanyagok kilencven százaléka külföldről érkezik, a kísérő iratokat le kell fordítani román nyelvre. Minden termékre különböző laborvizsgálatok szükségesek, és ami a legfontosabb, van egy toxikológiai jelentés is, ami a termékek biztonságát igazolja számunkra és a vevők számára is.

– A parfümgyártáshoz szükséges szakmai ismereteket hogyan szerezte?

– Elvégeztem egy parfümőriskolát Párizsban, de elvégeztem egyet Thaiföldön is, és természetesen rendszerint részt veszek a három-négy napos tanfolyamokon is. Ismerni kell a legújabb változásokat, a gyártási újdonságokat, a piac igényeit. Ezenkívül együttműködöm egy törökországi gyárral. Ez Svájcban is jelen van, és jelenleg a világon a legnagyobb

Saját kisüzemében maga állítja elő a termékeket

Járványidőszakban a kozmetikai cikkek helyett fertőtlenítőket gyártott

esszenciakészítő. Nagyon sok alapanyagot ettől a gyártól vásárolok.

– Aránylag új vállalkozásként hogyan tudja megismertetni a termékeit, miként folyik az értékesítés?

– Van egy weboldalunk, de épp most leállítottuk, mivel fejlesztjük. Amikor 2019-ben megterveztük, akkor volt az embernek egy meglátása, de az ma már nem tetszik. Egy bucaresti cég szakemberei teljesen újratervezik, és rövidesen újra elérhető lesz az oldalunk. Most várok Izraelből egy házaspárt, jönnek tárgyalni, mert mi saját brandeket is kidolgozunk. Ez abból áll, hogy idejön valaki, van egy álma, például testápolót szeretne a saját neve alatt, ő elmondja, milyen illatot képzel el, milyen hatást akar elérni, mi legyen a neve. Mi pedig elkezdjük megalkotni az elképzeléseit: kidolgozzuk a receptet a termékre, megtervezük a logót, az egész marketinget, egészen addig dolgozunk, amíg a megrendelő elviszi az áruját, és úgy értékesíti, ahogy ő jónak látja.

Déner Ferenc

Lakásillatosítók is készülnek a székellyhídi illatszergyárban

Kulturális beruházások EU-s pénzből Váradon

Év végéig kell befejeződnie a velencei kultúrotthon felújításának, és elkészült a tervezett új, több célra alkalmas művelődési központ megvalósíthatósági tanulmánya is. A tervek szerint a megépítésére decemberben írnak ki közbeszerzési eljárást.

A román–magyar határ menti, európai uniós finanszírozású együttműködés részeként megújuló várad-velencei kultúrotthon külső re-

Decemberre készülnek a velencei kultúrház átalakításával

A díszteremben megtartják a színpadot

noválásával és átalakításával 90 százalékban, belső térkialakításával 70 százalékban készültek el – tájékoztatót július végén a Bihar Megyei Tanács sajtószolgálat. A tetőtér-beépítést is magában foglaló felújításnak, melyért a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtár felel, idén december végéig kell elkészülnie. Bár a közleményből kimaradt, helyesnek tartjuk megemlíteni, hogy a projektben az egyik partner – önálló jogi személyiségének felszámolásaig – a Várad folyóirat volt.

Az EduCult Center RO–HU 446 elnevezésű pályázat másik Bihar megyei partnere, a Körösvidéki Múzeum a közgyűjtemény új székhelyének, az egykori hadapródiskolának a második és harmadik emeletét teszi rendbe a neki jutó részből. A projekt összértéke 10,2 millió euró, ebből a projektvezető debreceni önkormányzat 5,8 millió eurót, az ottani Csokonai Színház 559,5 ezer eurót, a Körösvidéki Múzeum 2,9 millió eurót, a Bihar megyei könyvtár pedig 734,5 ezer eurót fordíthat a projektben kitűzött célokra. Ezek között szerepel például, hogy az épületek felújítása után a már meglévő kulturális értékeket közösen óvják, közös képzéseket és műhelymunkákat szervezzenek színészeknek, képzőművészeknek stb.

Szintén július végén mutatták be az új váradi többfunkciós művelődési központ megvalósíthatósági tanulmányát, ezt a Stefano Pozzi & Partners Kft. készítette el. Amint azt Călin Gal megyei tanácsi alelnök közölte, október közepére kellene elkészülnie a műszaki tervnek, és decemberben kiírnák a kivitelezésre a közbeszerzési eljárást. Mivel a projekt kiírása óta jelentősen drágultak az építőanyagok, a becsült költségek mintegy kétfélmillió euróval megemelkedtek, így a megvalósíthatósági tanulmány áfa nélkül 21,1 millió eurós költséggel számol.

Az épületben a többi között lesz egy 1244 négyzetméteres, 1079 férőhelyes – ebből 22 hely a fogyatékkal élőknek fenntartva – csarnok, színpad, öltözők, két kisebb, többféle célnak megfelelő terem és egy helyiség, amely

A hátsó árnyas kertecskét felszámolták

Az új kulturális központ látványterve

kulturális együttműködésre lesz alkalmas. Ilie Bolojan tanácselnök szerint az új épület kiegészíti majd Nagyvárad kulturális infrastruktúráját. Példaként felhozta, hogy a magyar és a román színház egy épületben működik, és folyamatos a vita a próbák és az előadások időzítése miatt, ezért az újabb tér több előadás létrehozását tenné lehetővé. A projekt magyarországi partnereivel közösen is szerveznének eseményeket, amelyek kiegészítenék a jelenlegi kulturális kínálatot a bihari megyeszékhelyen, tette hozzá.

Az építkezés ugyancsak a RO–HU programon keresztül kap támogatást, a létesítmény felszerelésére és a környező zöldövezet kialakítására pedig más forrásokat találnak majd. Az új kulturális központot a megyei könyvtár és a múzeum közelében építik majd fel.

Fried Noémi Lujza

A leendő létesítmény több helyisége is többféle célt szolgálhat majd

Cicero gondolata

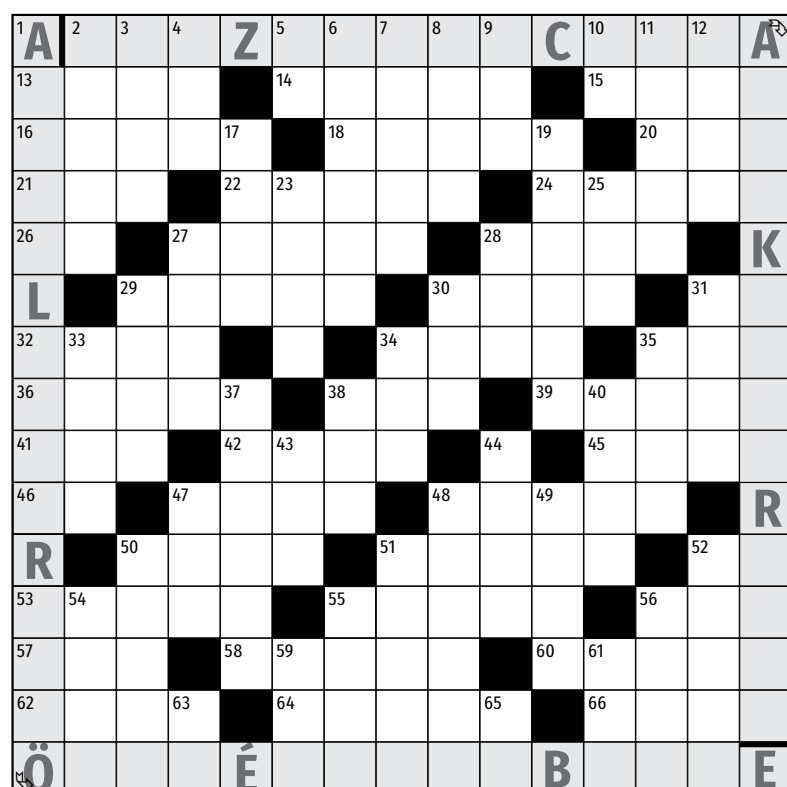
Marcus Tullius Cicero római szónok, államférfi, a latin irodalom első jelentős filozófiai írója, az ékesszólás mestere volt. Egyik megállapítását idézzük a rejtvényben a **vízszintes 2.** és a **függőleges 1.** alatt.

VÍZSZINTES: 13. Maláj tör. 14. ... hányt borsó – szólás. 15. Jeles román festő (Theodor, 1831–1890). 16. Papírra vetett. 18. Vitatható. 20. Passaunál ömlik a Dunába. 21. Csapolt sör része. 22. Tornász, olimpiai bajnok (Henrietta). 24. Város a Vajdaságban, a Tisza partján. 26. A, a, a. 27. Zamat. 28. Előtag, énekkel, zenével való kapcsolatot jelöl. 29. Hosszú női sál. 30. Oszlopot helyettesítő nőalak. 31. Autonóm Terület (röv.). 32. Előtag, kővel, kőzettel való kapcsolatra utal. 34. ... megvénülünk – Jókai Mór regénye. 35. Döntő érv, tromf. 36. Velős mondas, emlékvész. 38. Állatövi jegy. 39. Szorosan simul. 41. Német festő, szobrász, grafikus, költő (Hans, 1887–1966). 42. Könnyelmű. 45. A ... – felesben (keresk.). 46. Te és ő. 47.

Háborúval kapcsolatos. 48. Nővéred férje. 50. Tengeri ragadozó. 51. Szegélydíz. 52. Az asztácium vegyjele. 53. Dél-Jemen egykori fővárosába való. 55. A francia kártya egyik lapja (névelővel). 56. Fonaldarab! 57. Éri betűi. 58. Folyó Belső-Ázsiában. 60. Román férfinév. 62. Budapesti orvosi egyetem névbetűi. 64. Nigéria korábbi fővárosa. 66. Híres ez a dél-amerikai fesztivál.

FÜGGŐLEGES: 2. Indiai pálinka. 3. ...-hír – vészír. 4. Részben kubista! 5. Kiejtett betű. 6. Bőséges társas étkezés. 7. Sor. 8. Felfogja. 9. Svéd, osztrák és spanyol gépkocsik jele. 10. Sütő András névbetűi. 11. ... sav – karbonsav. 12. Német filozófus (Immanuel, 1724–1804). 17. Bika – spanyolul. 19. Nagyon kedvel. 23. ... me tangere! (Ne illess engem!). 25. A közelébe. 27. Parányi rész. 28. Jókai személyneve. 29. Állj! 30. Mely személyek. 31. Személyre vonatkozó tény. 33. Felírni! 34. Pitetöltelék. 35. Franz Kafka regénye. 37. Szerepet játszik. 38. A radon és a jó d vegyjele. 40. Szeretet – latinul. 43. Gárdonyi regényhőse. 44. A molibdén és a szamárium vegyjele. 47. Haza. 48. Sorra vesz. 49. Vulkáni sziget, a Mariana-szigetek legnagyobbika. 50. Tó a magyar-osztrák határvidéken. 51. Verona folyója. 52. Negatív töltésű ion. 54. Párizsi divatszalon. 55. Kazah tó. 56. Ezra Mannon fia O'Neill tragédiájában. 59. Női énekhang. 61. A Barents-tengerben van! 63. Kiejtett betű. 65. Nemzetközi mértékrendszer (röv.).

Barabás Zsuzsa

A helyes megfejtést beküldők között könyvjutalmat sorsolunk ki! A megfejtést postán vagy e-mailben juttathatják el szerkesztőségünk címére: Várad folyóirat, 410087 Oradea, str. Armatei Române nr. 1/A, corp C; biharmegye@gmail.com. Kérjük, tüntessék fel a nevüket és a pontos lakcímüket! Beküldési határidő: **szeptember 30.** Augusztusi rejtvényünk (Nobel-díjasunk gondolata) helyes megfejtése: „Az élet túl rövid ahhoz, hogy az ember pesszimista legyen.” Könyvjutalmat nyert: **Oláh Margit Judit** (Nagyvárad).

A kollégium – disztópikus társadalmi terrárium

(folytatás a 25. oldalról)

állnak az elveik mellett, vállalva a kilakoltatást, vagy áruló módon kihátrálnak a hajthatatlan Zabela mögül.

Bár az orosz műelemzők főként olyan klaszikus művekhez hasonlítják *A kollégiumot*, mint Dosztojevszkij *A félkegyelműje* vagy a Gorkij-féle *Éjjeli menedékhely*, számunkra, magyar nézők számára sokkal nyilvánvalóbb párhuzam kínálkozik Zabela alakja és a *Légy jó mindhalálig* Nyilas Misije között. Talán érettebb és rátermettebb férfiként, de a mór-riczi hőshöz hasonlóan igazságtalanul megvádolt Zabela is a környezete morális mércéjévé válik, akinek tisztalelkűsége nem összetévesztendő a naivitással, és akinek hitét az igazságtalan rendszerrel való találkozás csak még jobban megacélozza.

A mozifilm kritikusai leginkább azt róják fel, hogy *A kollégium* filmművészeti szempontból nem tudott ugyanolyan újítónak válni, mint amilyen újító és műfajteremtő volt irodalmi szempontból Alekszej Ivanov 2006-ban megjelent regénye, s hogy a karakterek meglehetősen egysíkúak. Tény, hogy a filmváltozatba kevés és kevésbé elvont szimbólumot ültettek át a könyvből. Ivanov megszemélyesítette, szinte lélegző, növekvő és mindent elnyelő óriásként írta le a bentlakás épületét, míg a filmbeli kollégium inkább csak egy zárt és groteszk játéktér, amelyen kívül a karakterek valamilyen meg nem nevezett oknál fogva elképzelhetetlennek tartják a létezését, így a kicsapás az egzisztenciális megsemmisüléssel válik egyenlővé.

A film kevésbé elvont, ezáltal kendőzetlenebbül tudja bemutatni a társadalmi konfliktusokat, emellett közvetlenebbül és szélesebb közönséghez tud szólni. A forgatókönyv javá-

A zsarnok gondnoknő szerepében Julia Aug

ra írható, hogy a cselekmény nem akcióközpontú, és a történetmesélés helyett inkább úgy épül fel, mint a legjobb színpadi drámák: ütközteti a különböző karaktereket, majd hagyja, hogy ki-kik a maga jelleme szerint verekedje ki magát a konfliktusból. Karakterei pedig semmivel sem egysíkúbbak, mint például magyar viszonylatban *Az ötödik pecsét* szereplői.

De *A kollégium* nem csupán a szovjet éráról szóló kórrajz, hiszen az épület falai között az idő megáll, sőt még maga az idő fogalma is értelmét veszti, karakterei, konfliktusai időtlenek, bármely korszakban előfordulhatnak. Emellett a pusztán társadalomkritikán túlmutatva mélyreható elemzést is ad a zsarnoki rendszerek természetéről. A következtetés egyértelmű: bár a rendszer elnyomó erői kétségtelenül léteznek, hatalmuk mégis korlátozott mindaddig, amíg a kisemberek egyéni megalkuvásai fel nem erősítik. Hogy a mai világban mennyire érvényes az a sokkoló végkifejlet, amibe a karakterek sodorják bele a történetet, azt mindenki döntse el saját maga, miután megnézte a filmet.

Szombati-Gille Tamás

Fizessen elő lapunkra!

A *Várad folyóirat* előfizetési díja: 3 hónapra 25 lej, 6 hónapra 50 lej, 1 évre 100 lej. A lap előfizethető a Gheorghe Șincai Megyei Könyvtár pénztárában készpénzzel vagy postán pénzesutalvánnyal (mandat postál), az előfizető nevének és pontos lakcímé-

nek, valamint az „Abonament Várad” megjegyzésnek a feltüntetésével: Biblioteca Județeană „Gheorghe Șincai” Oradea; CUI 4687188; Cod IBAN: RO66 TREZ07621G330800XXXX, Trezoreria Oradea. Az előfizetők a lapot postán kapják meg.

RÉGEN ÉS MOST ○ A felső, régi kép láttán a nyugalom és béke érzése tölti el a nézőt. Szinte érezni a váradi nagyállomás első vágányán álló gőzmozdony füstjét. Talán ezt érezték a képen látható urak, a rend őre és az előtérben a kandelábernek támaszkodó ifjú is a múlt század '10-es éveiben készült képeslapon

A nemrég készült képnek szinte nincs hangulata, mellőz minden romantikát, egyenesen kiábrándító az állomás díszétől megfosztott épületének látványa. Hiányoznak a perontető díszes kovácsoltvas oszlopai, a kandelábernek és a háttérből a repülőhíd látványa. Nincs már gőzmozdony sem „szolgálatban”, csak egy mellékvágányon kiállítási tárgyként látható, és eltűnt az órát tartó oszlop is

Kép és szöveg: **Farkas László**

